Hans Mathijssen

“Want iets wat e heel volk gelooft moet wel waar z

De geschiedenis van

en
”
ijn”

Rooms-Katholieken in Vlaardingen

Het Rooms-Katholicisme in Vlaardingen heeft een indrukwekkende historie. De Reformatie maakte van de Rooms-Katholieke kerk een minderheid; vele jaren bewoog de roomse gelovige zich ondergronds en buiten de stad. Rooms-Katholieken zijn vanuit die minderheidspositie na de Reformatie gestart om zich uiteindelijk te handhaven en zich zichtbaar te maken in Vlaardingen.

Een grote sprong voorwaarts voor katholiek Nederland (en Vlaardingen) was het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie op 4 maart 1853, juist 150 jaar geleden.

Na 1853 vordert de emancipatie van het katholieke Vlaardingse volksdeel. Deze emancipatie wordt ten volle gesteund en gestimuleerd door een paar rijke katholieke reders die forse financiële injecties geven voor de verdere uitbouw van het katholieke geloof. Zonder deze reders zou deze ontwikkeling een stuk langzamer gegaan zijn.

Katholieken hebben in de loop van de 20e eeuw hun eigen plek gevonden in de Vlaardingse samenleving; de verzuiling bevordert de eigen katholieke middenstand, eigen verenigingen, eigen activiteiten, een eigen wereld.

In de tweede helft van de 20e eeuw kalft het aantal gelovigen af, het priestertekort neemt toe en uiteindelijk wordt het gezond voortbestaan een struggle for life. Toch blijft de roomse blijheid bestaan. De notulist van de parochieraad citeert rond 1970 een van de bestuursleden die in volle overtuiging zegt: ‘Want iets wat een heel volk gelooft, moet wel waar zijn’…

Het is nu 2003. Er is een energiek kerkbestuur, er is drastisch en soms pijnlijk gesaneerd. Toch is er hoop: het *aantal vrijwilligers groeit, de financiën zijn gunstig, er zijn* (bijna) twee goed functionerende kerkgebouwen.

Het beschrijven van deze geschiedenis was een vreugde om te doen. Het bracht mij weer terug bij mijn oude stiel: archiefonderzoek doen.

In 1927 schreef L. IJzermans, toenmalig oud-kerkbestuurslid van de Joannes de Dooperparochie aan de toenmalige pastoor een briefje, waarin hij aankondigt nog wat archivalia aan hem te zullen overhandigen. Hij besluit zijn brief met de woorden: ‘Er zijn brieven by die zeer zeker in het archief een plaatsje kunnen vinden voor zoover er ten minste nog een archief is! Onder Pastoor Boerkamp hebben de dienstboden het archief grootendeels verbrand!!’

Er was inderdaad veel weg, maar toch vond ik nog genoeg aanknopingspunten (ook door onderzoek in andere archieven en documenten) om een - denk ik - redelijk compleet beeld te kunnen geven van de geschiedenis van de Vlaardingse Rooms-Katholieke kerkgemeenschap.

Tot slot: ik verontschuldig mij bij voorbaat bij de geachte lezer. Hier en daar moet duidelijk (soms tussen de regels) te merken zijn, dat dit verhaal is geschreven door een rooms-Brabantse jongen, die zich nu nog baadt in het ‘Rijke Roomsche Vlaardingse Leven’. Dus hier volgt een serieus verhaal met af en toe een anekdote.

De Middeleeuwen

Een bron: 'De clericus Heribald heeft mij geschonken en in handen gegeven een (of de) kerk in de gouw Marsum, waar de Maas uitmondt in de zee, met hetgeen ertoe behoort, bovendien een moerassig stuk land, waarop schapen gehouden (kunnen) worden'.
Het bovenstaande is een (vertaald) citaat uit het zogenaamde testament van Willibrord. Welke plaats werd hier bedoeld? Naaldwijk? Monster? Maasland? Vlaardingen...? In dit rijtje zou Vlaardingen het meest waarschijnlijke zijn, gezien latere (betrouwbare?) bronnen.
Een tweede bron: 'De zalige Willibrordus dan ziende dat hij Radbodus met zijn volk niet bekeeren konde, vertrok vandaar en keerde weder in Holland en wijdde de kerk bij het oude Slavenburg twelck in Vlaardingen is'. Dit citaat staat in de Chronica de Trajecto et eius Episcopatu van de hand van Antonius Matthaeus.
De waarheid? Niets valt te bewijzen. Opmerkelijk zijn deze citaten wel.

In 695 werd Willibrord na vele omzwervingen door de paus van Rome tot bisschop van de Friezen benoemd met als 'thuisbasis' Utrecht. Vanuit die stad zette hij zijn missiewerk voort in het gebied dat later Nederland zou heten. Het verhaal gaat dat deze Willibrord ook richting het huidige Vlaardingen gekomen zou zijn en dat hij hier op de 'puist in de dijk', de huidige Markt, een kerkje gebouwd zou hebben. Harde bewijzen voor deze theorie zijn er niet en 'de geleerden' zijn het ook absoluut niet met elkaar eens, maar ik ben bereid mij te voegen bij allen die van deze vooronderstelling uitgaan. Historici, die achter deze theorie staan, strijden bovendien ook nog altijd over de exacte plaats van dit kerkje. Als er in Vlaardingen een Willibrord-kerkje geweest is, heeft dit in ieder geval op of aan het huidige marktplein gestaan. Veel groter was het toenmalige Vlaardingen waarschijnlijk ook niet.
Willibrord lijkt dus aan de wortels van de Vlaardingse kerkboom te hebben gestaan. Het kerkje zou in ieder geval al in 726/727 hebben kunnen bestaan, aangezien in dat jaar de kerk 'volgens niet te bevestigen bronnen' door de hierboven reeds vermelde Heribald, een geestelijke, aan de abdij van Echternach werd geschonken.
De Vlaardingse kerk wordt ook genoemd in een uit de eerste helft van de 11e eeuw daterende aantekening in een sacramentarium (zie voor dit woord en andere religieuze begrippen de verklarende woordenlijst achter dit artikel) van de abdij van Echternach. Ook wordt er van de kerk melding gemaakt in een overeenkomst, die bisschop Willem van Utrecht en abt Reginbertus van Echternach op 28 december 1063 sloten. In beide gevallen werd de Vlaardingse kerk aangeduid met de titel 'moederkerk', omdat vanuit deze kerk in de eeuwen na Willibrord kapellen zijn gesticht, die - wellicht - nog weer later zijn uitgegroeid tot parochiekerken.

In 1156 deed abt Gerardus van Echternach afstand van zijn aanspraken op verschillende kerken in Holland, waaronder ook die van Vlaardingen. Hij ontving van graaf Dirk VI van Holland als schadeloosstelling honderdtwintig gemeten land op Schouwen. Waarschijnlijk schonk de graaf van Holland de kerk vervolgens aan de abdij van Egmond.
Inmiddels was Thidbald, huiskapelaan van de graaf, hier in 1157 pastoor geworden; het is de oudste pastoor die ons bekend is. Dit gegeven is ook geput uit de zeer schaarse bronnen uit die tijd. Een paar honderd jaar later pakken we de draad weer op.
In een akte van de Utrechtse notaris Johannes van Goch, gedateerd 21 maart 1529, wordt de Vlaardingse kerk onder bescherming van de H. Willibrordus vermeld. In deze akte wordt Wilhelmus Judoci de Delfft benoemd 'ad vicariam (...) in parochiali ecclesia sancti Willibrordi de Vlerdingen'.

'Herinneringen tot het opmaken der geschiedenis van de invoering, verspreiding, bloeij en ondergang van het ware geloof in Vlaardingen, herleving en herstel na de reformatie tot den opbouw eener nieuwe parochie-kerk binnen de stad Vlaardingen'.
Archief Parochie van Sint Joannes den Dooper, inv.nr. 7 (1892).

De Reformatie

De kerk op de markt was eeuwenlang het centrum van de Vlaardingse geloofsgemeenschap. Aan deze zogenaamde moederkerk was aanvankelijk een aantal kapellen verbonden, o.a. te Maasland, Zouteveen, Kethel, Berkel en Overschie. Deze werden successievelijk zelfstandig, zodat de Vlaardingse parochie zich uiteindelijk beperkte tot het grondgebied van Vlaardingen, Vlaardinger-Ambacht en Zouteveen.
Deze betrekkelijke rust werd verstoord in de 15e en 16e eeuw toen de kerk geteisterd werd door onvrede en scheuring. Het Heilig Misoffer, de verering van heiligen, het houden van relikwieën, de biecht, de vele kerkelijke feestdagen, de transsubstantiatie, al deze en nog veel meer zaken die in de traditionele geloofsbeleving een plaats hadden gekregen, werden door hervormingsgezinden aan de kaak gesteld. Ook in Vlaardingen groeide het aantal ontevredenen. Rond 1529 maken de archieven melding van Vlaardingers die veroordeeld werden, omdat ze Lutherse boeken lazen of verboden samenkomsten hadden georganiseerd.
Op de bekende plattegrond van Jacob van Deventer van omstreeks 1570 staat minuscuul de toenmalige 'grote kerk' afgebeeld: een kruisvormig gebouw met twee torens. Hij maakte de tekening net op tijd...

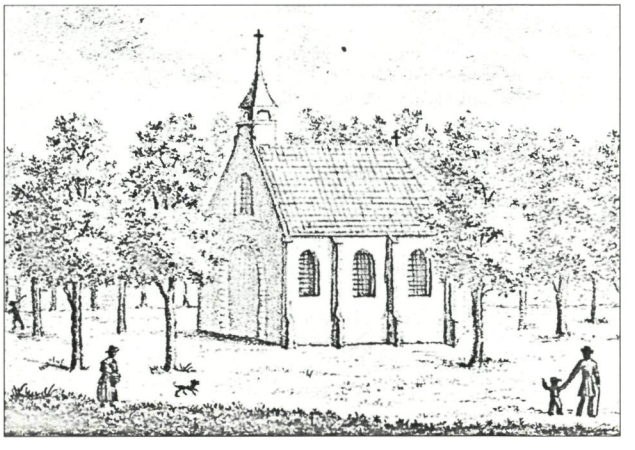
De Reformatie was niet tegen te houden: ook in Vlaardingen brokkelde de Rooms-Katholieke kerk af. In 1571 deed de pastoor van Vlaardingen zijn beklag bij het stadsbestuur dat hij zijn kerkelijke bijdragen niet meer ontving van de gelovigen. Hij stuurde, waarschijnlijk vergeefs, twee personen langs de deuren om het geld binnen te krijgen.
In 1572 verliet de voorlopig laatste Rooms-Katholieke pastoor het Vlaardingse grondgebied. In datzelfde jaar meldde zich de eerste hervormde predikant in deze stad. Tot het einde van de 17e eeuw leefde de Rooms-Katholieke kerk in Vlaardingen ondergronds. Dit gebeurde overigens ook na overlijden, want roomsen mochten nog wel bij de kerk begraven worden.
Het waren uiterst woelige jaren, want - haast symbolisch - verbrandde bijna de gehele stad Vlaardingen in 1574, inclusief het oude kerkgebouw. De bevolking moest welhaast letterlijk helemaal opnieuw beginnen.
In diezelfde tijd (1545-1563) werd het Concilie van Trente gehouden. Dit concilie, tot stand gekomen op initiatief van paus Paulus III, markeerde het begin van de vernieuwing binnen de katholieke kerk. Het concilie zette zich af tegen de reformatorische opvattingen van die tijd. Het vaardigde hervormingsdecreten uit op allerlei kerkelijke gebieden. Velen in de noordelijke Nederlanden verzetten zich hiertegen.

In het tijdvak 1572 tot omstreeks 1682 hadden de Vlaardingse (en Zouteveense) Rooms-Katholieken geen eigen pastoor. Verschillende 'invallers', zoals de Schiedamse pastoors Bernardus van Steenwijk (ca 1602) en Godefridus van der Vliet (ca 1610), de Jezuïetenpater Ludovicus Makeblijde (ca 1617) en de Delftenaar Bernardus Weerhaan (ca 1656), zorgden zo goed en zo kwaad als dat kon voor de zielzorg. Het bijwonen van diensten werd door de calvinistische overheid oogluikend toegestaan. Deze diensten werden over het algemeen gehouden in een kapel in Zouteveen, die in 1482 door pastoor Herman van Lokhorst was gesticht. Ook gingen veel roomsen naar het naburige Schiedam, waar wat openlijker werd omgegaan met de 'superstitieuse pausselycke religie'.
Het lijkt erop dat het kapelletje in de 16e eeuw niet meer in gebruik was. Erediensten werden nog wel in het geniep gehouden, in een of ander afgelegen huis, in stallen of schuren buiten de stad, voorgegaan door een priester van elders, die zich vermomd of verkleed derwaarts spoedde. Het lijkt een wat geromantiseerd beeld, maar zo zal het wel ongeveer gegaan zijn. Er zijn betrekkelijk weinig 'incidenten' in de archieven terechtgekomen. Blijkbaar werden samenkomsten van katholieken oogluikend toegestaan; weinigen werden beboet, gegijzeld of verbannen.
Op 10 april 1668 diende Isaac Cnol, baljuw van Wateringen, hoofdofficier over de heerlijkheid Zouteveen en vurig papenjager, een aanklacht in bij het Hof van Holland, dat hij op Palmzondag van dat jaar een 'paepsche vergaderinghe' had ontdekt. Deze H. Mis werd opgedragen in een kapel in de boerderij van Marietje Jans, weduwe van Jacob Janse de Vette. Er was veel volk aanwezig en Cnol werd onheus bejegend. De weduwe kreeg als gevolg van Cnols aanklacht een boete van 200 gulden. Twee anderen, die Cnol van het altaar hadden weggehouden, Meester Dirckse (de kapel werd ook als schoollokaal gebruikt) en Pieter Claesz Roskam, kregen ieder 100 gulden boete. Om daarvan op de hoogte gesteld te worden, moesten zij zich gedrieën melden bij het Hof in Den Haag. Echter, de gelovigen stonden op die plek onder juridische bescherming van Gijsbert, Heer van Mathenesse, die tevens ambachtsheer van Zouteveen was. Deze klaagde, gesteund door de Ridderschap van Holland, op zijn beurt Cnol aan, omdat hij inbreuk had gepleegd op zijn rechten als ambachtsheer. Cnol moest zijn actie staken, maar de boeten dienden toch betaald te worden.

Schuilkerken

Vlaardingen behoorde intussen bij de kerkprovincie Utrecht. Dit aartsbisdom bestond uit ca 265 parochies 'en besloeg het welvarendste en dichtst bevolkte deel der Nederlanden met (...) een groot getal kleinere steden als Brielle, Vlaardingen...', aldus Rogier in zijn geschiedenis van het katholicisme. Rond 1656 werd het Hollandse deel van het aartsbisdom Utrecht grotendeels geadministreerd door de in Delft gevestigde provicaris Johan Schade, samen met een achttal seculieren. Een van die seculieren bezocht regelmatig het stadje Vlaardingen.
In de tweede helft van de 17e eeuw leken de anti-paapse teugels wat gevierd te worden. Het leven van de roomse

De kapel van Zouteveen. Uit: P.G.Q. Sprenger van Eijk, Vlaardinger-Ambacht, Babberspolder en Zouteveen. Rotterdam, 1832. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

medemens werd wat dragelijker. Her en der in de Nederlanden verschenen nieuwe standplaatsen van - soms zelfs - vast inwonende priesters. Ook de Vlaardingers en Zouteveners behoorden tot de bevoorrechte plaatsen, waar de burgerlijke overheden de oprichting van zo'n standplaats, een statie, toelieten. Apostolisch vicaris Joannes van Neercassel benoemde in 1683 Joannes Snoeck tot pastoor van Vlaardingen. Het lijkt er echter op dat het Vlaardingse stadsbestuur weigerde mee te werken aan een standplaats in Vlaardingen, want Snoeck ging zich vestigen op de grens van Zouteveen en Vlaardinger-Ambacht. Daar, aan het tegenwoordige Emaus, is een klein gedeelte van de begraafplaats 'afgescheiden' van de rest. Daar liggen de Rooms-Katholieken van Vlaardingen begraven. Vlak hiernaast werd een oude schuur met een rieten dak ingericht tot (waarschijnlijk eerste) schuilkerk voor de Vlaardingse katholieken. Al in juni 1683 mocht pastoor Snoeck zijn eerste dopeling ontvangen: Marijtje, dochter van Leonard Machielse en Neeltje Philips, ten doop gehouden door peter en meter Claas Philipse en Adriana Hendriksdr.

Eind 17e eeuw was Petrus Codde, apostolisch vicaris van Noord-Nederland, actief. Hij werd bestreden door Jezuïeten vanwege zijn vermeende jansenistische sympathieën. Ook de Vlaardingse pastoor Karel de Bont, aanhanger van Codde en opvolger van Snoeck, bracht beroering teweeg onder de gelovigen. Hij was een zogenaamde rigorist, een uiterst streng prediker met zeer strenge opvattingen over leefregels en wetten. Hij vervreemdde daardoor van zijn gelovigen en vertrok na twaalf jaar, in 1698.

Codde werd voor zijn activiteiten in 1702 geschorst. Het verzet van een deel van de Nederlandse geestelijkheid hiertegen bleek later het begin te zijn van een schisma, waaruit uiteindelijk de oud-katholieke kerk ontstond. In 1701 schreef dezelfde Petrus Codde nog een verslag over de resultaten van ruim 120 jaar missie in het Utrechtse aartsbisdom. Hieruit bleek dat de bestuurlijke organisatie van de missie gestalte had gekregen.

Pastoor Cornelis Gijsbrechtszoon van der Kun was Norbertijn, verbonden aan de abdij van Heylissem (Vlaams België). Na hem zou de Vlaardingse statie overigens nog door veel Norbertijner monniken worden bediend. Als jong priester (nog net geen 30 jaar) werd hij door de vicaris geplaatst in de statie van Zouteveen/Vlaardingen; hij zou hier 44 jaar blijven. Na zijn dood schonken zijn erfgenamen ter verbetering van de schuurkerk de somma van 816 gulden.

De indeling in bisdommen werd in 1727 intussen verlaten; daarvoor in de plaats werd het aartsbisdom verdeeld in aartspriesterschappen. Een aartspriesterschap werd weer onderverdeeld in staties, te vergelijken met de huidige parochies. Zouteveen/Vlaardingen ging vallen onder het aartspriesterschap Delfland.

Op 9 juni 1741 werd Nicolaas Dijkman 'geadmitteerd' tot pastoor te Vlaardingen. Net als de andere pastoors, die voor de Franse revolutie hun ambt wilden uitoefenen, moest Dijkman 'admissie', een geldbedrag om 'toegelaten' te worden tot het pastoorsambt, betalen aan de Staten van Holland. Kerk en staat waren duidelijk nog niet gescheiden. Dit gebruik werd overigens door de Staten afgeschaft bij resolutie van 25 januari 1787.

Ook Dijkman zou lang (38 jaar) de pastoorszetel bezetten. Dijkman was een initiatiefrijk man. Hij introduceerde het parochiële huwelijksregister. Op 2 juli (drie weken na zijn aantreden) schreef hij zijn eerste huwelijksvoltrekking in het boekwerk: Etteleja Vegters en Frans Heere beloofden elkaar trouw voor Gods aanschijn. Voorts schreef hij al op 29 juni een uitgebreide brief aan de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en Westvriesland: het kerkgebouwtje verkeerde in slechte staat. Ook was het - zeker in de lente, zomer en herfst, wanneer veel 'bovenlanders' in deze streken verbleven - veel te klein voor het vele volk, dat wekelijks ter kerke wilde gaan. 'Bovenlanders' werden ook wel 'hannekemaaiers' genoemd, arbeidskrachten uit voornamelijk Westfalen en Oost-Friesland die in Holland kwamen bijverdienen.

Er waren reeds meerdere opstootjes geweest en - wat veel kwalijker was - vele gelovigen waren verplicht des zondags de H. Mis in de buitenlucht mee te maken. Dat was een sterk argument van Dijkman, want de gelovigen van de nabijgelegen gereformeerde kerk ergerden zich in hoge mate, dat de roomsen hun diensten 'buyten voorn. vergaderplaats in het public hebben moeten verrigten'. Dijkman schetste de mogelijkheid om een stuk land langs de kerk te benutten voor het vergroten van het gebouw. Hij deed dat voorzichtig: niemand zou er last van hebben, de wegen liepen er op grote afstand langs, het gebouw zou zeker niet hoger worden etc.

Al op 13 juli 1741 antwoordden de Gecommitteerde Raden dat de kerk gerenoveerd en verlengd mocht worden met 18 voeten. De kerk werd voor de komende decennia opgeknapt. In 1753 wist de pastoor door een legaat van Pieternella van Veen een nieuw pastoorshuis te realiseren. Pastoor Dijkman bleek ook aan het einde van zijn pastoraat nog steeds een actief 'bouwpastoor' te zijn. Hij verzocht op 5 februari 1777 aan de Staten van Holland het kerkgebouw, 'geheel en al bouwvallig zijnde', te mogen slopen en dit te vervangen door een nieuw bedehuis. Ook nu werd als argument gebruikt, dat vooral 's zomers veel bovenlanders de omgeving bevolkten. In de omschrijving van het nieuwe kerkgebouw maakte de pastoor gewag van een 'hannekenhok', gelegen in of bij het kerkgebouw. Het lijkt erop dat het gebouw met een aparte, afgesloten ruimte was uitgebreid, om de hannekemaaiers de diensten te kunnen laten bijwonen. Misschien lag het wel half buiten de kerk, maar was het toch afgeschot, om de gereformeerden niet ten laste te zijn. Dat het wellicht een aparte ruim-

te was, kan blijken uit de beschrijving van het nieuwe gebouw: 'lang, behalve het hannekenhok en de nodige kamertjes, binnensmuurs 80 voet, wyd 33 en hoog uit de vloer onder de nok 33 voet (ruim 30 meter lang, 12½ breed en 12½ hoog), mitsgaders voorsien van de nodige lichten en gedekt met ordinaire rode pannen'. De bouwkosten bedroegen 14.000 gulden.
De Gecommitteerde Raden gaven op 9 april 1777 officieel hun toestemming tot sloop en nieuwbouw. Deze werden voortvarend ter hand genomen, want reeds op 26 november 1778 kwam een inspectiecommissie van de Raden naar Zouteveen, om goedkeuring aan de nieuwbouw te geven. Er was een nieuwe herberg gebouwd voor ca 500 gelovigen. Het werk voor pastoor Dijkman was af. Hij stierf kort daarna, op 15 januari 1779, en kon bij zijn sterven voldaan terugzien op een vruchtbaar pastoraat.
Pastoor Albertus Terbeek trad aan in mei 1787. Hij bekostigde uit eigen zak een verbetering van de sacristie en van de pastorie. In 1797 raakte Terbeek in conflict met zijn kerkbestuur over zijn bevoegdheden en die van zijn bestuur. Er werd een bemiddelaar ingeroepen, de 'representant Witbol', die beide partijen bij elkaar bracht door middel van een op papier gezet 'Riggelement voor Pastoor en Kerkbestuur'. Dit reglement geeft een aardig beeld van het leven van de pastoor in die tijd. De pastoor mocht gebruik maken van zijn tuin ('Bepoot, Beplant en Beheijnd'). Jaarlijks ging hij een 'tractement' genieten van *f* 600,-. Hij had vrije inwoning, maar moest wel het kleine onderhoud doen. Ruiten die door zijn onachtzaamheid sneuvelden, diende hij zelf te betalen. Van zijn tractement moest hij zijn kapelaan én het kerkgebouw onderhouden. Elke zondag diende de pastoor twee Heilige Missen op te dragen.
Het kerkbestuur (het 'College van Kerkmeesters') bestond uit drie heren uit Vlaardingen en twee uit Ambacht. Het bestuur had als belangrijkste taak de zorg voor alle financiële zaken en was verantwoordelijk voor de kerkcollectes, waarvoor de kerkmeesters tevens als collectant optraden. Andere belangrijke inkomsten verkreeg het kerkbestuur uit de opbrengst van de jaarlijkse huur of de koop van stoelen en banken door parochianen. Zo had ieder gezin zijn eigen gehuurde of gekochte plek in de kerk. De gegoeden zaten meestal op de duurdere kerkbanken vooraan in de kerk; naarmate men verder naar achteren zat, betaalde men minder. Zo was de Vlaardingse (roomse) sociale gelaagdheid af te zien aan de zitplaats in de kerk…
De kerkmeesters hadden ook een aangewezen plaats in de kerk (vooraan rechts), maar wisselden maandelijks. Dit voorkwam dat telkens dezelfde kerkmeester op de beste plaats (vooraan rechts op de hoek langs het middenpad) in de kerk zou zitten.
Toen pastoor Terbeek in 1802 verhuisde naar Noordwijk had hij de kerk gediend in één van de roerigste perioden van de geschiedenis van de Nederlanden. De inval van en de bezetting door de Franse legers van de lage landen betekenden de aanvang van een periode van strijd, van onrust en - vooral - van armoede onder de bevolking. Met name de Vlaardingse (vissers)bevolking had zwaar te lijden onder de krijgsactiviteiten. Engeland beschouwde de Bataafse republiek als een vazal van Frankrijk en dus als vijand. Visserij was jarenlang nauwelijks meer mogelijk: veel schepen werden geënterd en talloze zeelui zuchtten jaren lang in Engelse gevangenissen. In 1798 werden zelfs 4.000 van de 5.600 Vlaardingers bedeeld. Vanaf 1795 ontstond een kortstondige heropleving van het danig ingekrompen katholieke volksdeel. De katholieken behoorden in de Nationale Vergadering zelfs tot de actiefste representanten. Deze opleving duurde maar kort; vooral na de staatsgreep van 1801 verdwenen de katholieken weer in betrekkelijke anonimiteit. Dit had waarschijnlijk mede te maken met het feit dat er nog weinig 'gegoeden' binnen het katholieke volksdeel waren, om enige (staats)invloed uit te oefenen.

In het begin van de 19e eeuw bezette Theodorus van Stavelen voor het salaris van *f* 41,66 de pastoorszetel van de 'RC Kerk van Vlaardingen en onderhoorige Ambachten'. Hij was een erudiet man. Hij maakte in 1825 de vertaling van een door de Hongaarse priester Alexander von Hohenlohe in het Latijn geschreven boekwerkje, dat de Nederlandse titel 'De priester en de leek' kreeg. Volgens de kerkelijke goedkeuring was het 'een overheerlijk werkje, bij uitstek ter bevordering der ware godsvrucht en aanwakkering tot de deugd'.
Theodorus van Stavelen was ruim 29 jaar pastoor. Gedurende deze periode ijverde hij voor een eigen Rooms-Katholieke begraafplaats. Door een schenking van de familie Van Mil van enige percelen grond aan het Emaus kon op 2 mei 1820 de eerste Rooms-Katholieke begraafplaats in Vlaardingen door de landdeken van

De kapel bij de Rooms-Katholieke begraafplaats aan het Emaus. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

Schieland, Guilielmus Gerdner, ingewijd worden. Voor de overledenen in de familie Van Mil werden uit de opbrengst twaalf H.H. Missen per jaar opgedragen. Op 8 mei van dat jaar werd de eerste overledene op deze nieuwe begraafplaats ter aarde besteld. Het was de zeven weken oude Gerrit van Schaik, die voor 10 cent 'van de armen' begraven werd. In de eerste acht maanden van het bestaan van de begraafplaats werden in totaal 29 personen begraven; daarvan waren er 13 kinderen beneden de vijf jaar…
De Rooms-Katholieke begraafplaats, een van de eerste van zijn soort in Holland, zou 163 jaar in gebruik zijn. Pastoor Van Stavelen stierf in 1831 in Zouteveen en werd op 'zijn' begraafplaats ter aarde besteld. Na zijn overlijden en voor de komst van zijn opvolger Faber hernieuwde het kerkbestuur, samen met de aartspriester van Holland en Zeeland, het kerkelijk reglement. Het enige nieuwe ten opzichte van het reglement van 1802 was het feit, dat de schoonmaak van het kerkgebouw alleen op maandag - 'geen H. Dag zijnde' - mocht geschieden.

In 1839 wees de volkstelling uit dat met name in het Westland het percentage katholieken onder de bevolking groot was, gemiddeld meer dan 50%. Hier had de missie, die begon in de 16e eeuw onder de bezielende leiding van apostolisch vicaris Sasbout Vosmeer, haar werk gedaan. Dichterbij de Nieuwe Maas bleek de invloed van de missie danig minder te zijn. Vlaardingen telde in 1839 slechts 14% Rooms-Katholieken. Van der Vlis vermeldt in zijn boek 'Vlaardingen, dertien eeuwen kerkgeschiedenis' dat de stad in 1839 ruim 86% gereformeerden telde. Daarentegen toonde Vlaardinger-Ambacht met bijna 40% katholieken de invloed van het naburige missiegebied duidelijk.
Onder pastoor Antonius Gijsbertus Faber werd op 14 april 1836 de uitbreiding en renovatie van het kerkje aanbesteed, waarvoor op 1 juni van dat jaar de eerste steen werd gelegd. Architect was R. van Kempe Valk en het werk werd aangenomen door P. Post. Waarschijnlijk lukte het de kerk in ruim drie maanden te vernieuwen: het gebouw moest 101 nachten bewaakt worden. Het buitenterrein werd opgehoogd met zand en schelpen en tot slot werd *f* 53,- uitgegeven aan 'pannebier voor het werkvolk'. En het belangrijkste: van buiten werd het een echt herkenbaar kerkgebouw met op het nieuw gebouwde gedeelte op het dak 'een wereldkloot met een kruis'.
Een unieke gebeurtenis mocht het op 19 juli 1833 aan parochianen toedienen van het H. Vormsel worden genoemd. De Vice-Superior der Hollandsche Zending kwam hiervoor naar Zouteveen/Vlaardingen. In de volgende veertig jaar zou het Vormsel nog eens vier keer worden toegediend.
Faber was een geliefd herder. Na de Eerste Heilige Communie van twee zusjes, samen met 60 andere kinderen op 21 april 1839, kreeg de pastoor van de vader van de communicanten een fraai gedicht toegezonden, dat eindigde met de woorden: 'Vaderlief, die in den Hemel zijt, Geef onzen Herder eens het loon der Zaligheid'. De verbondenheid van herders en kudde was groot. In het Stadsarchief bevindt zich een bundeltje 'feestliederen' ter gelegenheid van de eerste H. Mis van kapelaan Johannes Debets. Een 'choor van herders' zong op de melodie van 'Het is de lekkerste der dranken' een welkomstlied voor de 'jeugdige herderkoning'. Er werden tijdens, maar vooral ook na de Mis, vele frivole feestliederen gezongen, individueel, met een koor en ook door de priester zelf. Dit alles speelde zich af op 20 augustus 1847. Deze kapelaan was een van de getuigen van de emancipatie van het Rooms-Katholieke volksdeel.
In 1849 werden door het kerkbestuur aandelen uitgegeven voor het vernieuwen van het kerkorgel. Van de 41 aandelen van elk *f* 50,- nam de familie Van der Drift er 26 voor haar rekening. Dit welhaast meest gerenommeerde Vlaardingse Rooms-Katholieke geslacht zou in de verdere geschiedenis en ontwikkeling van de Rooms-Katholieke parochie(s) een zeer grote rol spelen.
Vlaardingen telde op dat moment ca 800 communicanten.

Het gedachtenisprentje van pastoor Faber.
(Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

De strijd voor een eigen kerkgebouw

De grondwetsherziening van 1848 plaveide de weg tot volledig herstel van de bisschoppelijke hiërarchie; de grondwet sprak immers van 'het recht van volledige vrijheid van kerkinrichting'. Met name door allerlei politieke perikelen kwam dit herstel van de hiërarchie pas tot stand bij breve van paus Pius IX van 4 maart 1853. Rome stelde het aartsbisdom Utrecht in en de bisdommen Haarlem, Groningen, Den Bosch en Roermond. De Vlaardingse katholieke gemeenschap zal hiervan in eerste instantie niet zoveel gemerkt hebben. De pastoor evenwel had weer een echte hiërarchische baas…

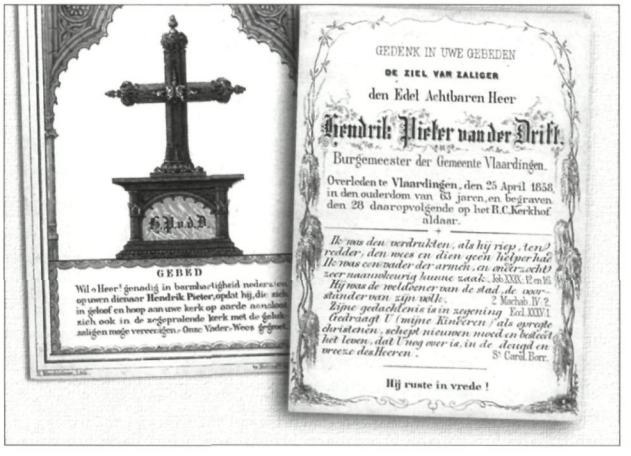
In veler ogen had Rome deze ingreep te onverwacht, ondoordacht en ondiplomatisch gedaan. Volkomen onvoorbereid reageerde de protestantse bevolking uiterst fel. De tegenstand concentreerde zich in Utrecht, waar de kerkenraad van de Nederlands Hervormde Gemeente een petitie aan koning Willem III opstelde om de bisschoppen niet toe te laten. Maar liefst 200.000 handtekeningen werden hieronder gezet. Deze 'volksopstand', die later de geschiedenisboekjes zou ingaan als de 'Aprilbeweging', leidde uiteindelijk zelfs tot het ontslag van het kabinet Thorbecke. Nederland was ineens niet zo'n protestantse natie meer.
Ook bij de protestanten in Vlaardingen ontstond grote onrust. Op 12 en 13 april konden protestanten een petitie, ter tekening aangeboden in de consistoriekamer van de Hervormde Kerk, ondertekenen tegen het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie. Deze zou geadresseerd worden aan koning Willem III. De grootste grief was de legitimatie van de bisschoppen, 'door eed verbonden ketters, afvalligen en opstandelingen tegen den Paus met alle krachten en met de uiterste verbittering te vernietigen en te vervolgen'.
Katholieken gingen zich na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie op allerlei manieren verenigen. Het was vanzelfsprekend dat katholieken alleen kochten bij de katholieke middenstand van Vlaardingen en (later) bij warenhuizen van katholieke origine. We komen ze dan ook veelvuldig tegen in allerlei gidsjes en programmaboekjes.

Op 11 oktober 1856 diende bisschop Wilmer van Haarlem het H. Vormsel toe aan Vlaardingse kinderen in het Zouteveense kerkje. Bij die gelegenheid verklaarde de bisschop het kerkje geen schoonheid te vinden en hij vond dat het de hoogste urgentie had om in Vlaardingen een nieuw kerkgebouw op te richten. Immers, de katholieken huisden nog steeds in het kerkje aan het Emaus, dus erg ver weg van het Vlaardingse centrum. Ook werd de gebedsruimte zo langzamerhand veel te klein (Vlaardingen telde in 1857 1.100 katholieken). Vooral in de winter konden de ouderen maar moeilijk de grote afstand overbruggen. Bovendien was het gebouwtje oud en zou het erg veel geld kosten om het te restaureren.
Kort na de uitspraak van de bisschop kwamen de pastoor en 'de voornaamste leden zijner gemeente' bijeen om vast te stellen of zij wilden meewerken aan de bouw van een nieuwe kerk, waar deze zou moeten komen en of zij bereid waren de bouw financieel fors te ondersteunen. De vragen een en drie werden positief beantwoord. De beoogde plaats was aan de Hoflaan, naast het pand van het een jaar daarvoor gebouwde Liefdesgesticht van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort. Voor de lezer van nu: ongeveer tussen de huidige Hofsingel en de Emmastraat. De kerk zou hier een prominente plaats in het Vlaardingse stadsbeeld moeten gaan opeisen.
In 1857 werd de Vlaardingse parochie heropgericht. De Haarlemse bisschop omschreef de parochiegrenzen als volgt: '(...) bevat de stad en het ambacht Vlaardingen, den Schiedamschendijk tot aan het tolhek, den Broekpolder en een gedeelte van de Delftsche vaart tot aan den Broekpolder. (...) Noordelijk wordt zij begrensd door de Parochiën Schipluiden en Kethel, oostelijk door laatstgenoemde Parochie en het parochiaal grondgebied van Schiedam, westelijk en noordwestelijk door de Parochie Maasland, terwijl ze zuidelijk door de Nieuwe-Maas bespoeld wordt'.

Op 27 april 1857 speelde zich in het Vlaardingse stadhuis een gedenkwaardige vergadering van de gemeenteraad af. De dertien raadsleden konden qua achtergrond gespiegeld worden aan de samenstelling van de Vlaardingse bevolking: een meerderheid van de raadsleden was van protestantse huize en de raad werd aangevuld door een enkele rooms-katholiek en enige liberalen.
De tribune was geheel gevuld met nieuwsgierigen: 'fijne Protestanten en belangstellende Kath(olieken)', aldus een verslagje. Er was één agendapunt: het verzoek van het parochiaal kerkbestuur om aan de Hoflaan het stuk gemeentegrond in erfpacht te verkrijgen om een kerkgebouw te kunnen bouwen. In een kort daarvoor naar de raad gestuurde brief benadrukte het kerkbestuur nog eens het belang van een nieuwe kerkruimte midden in de stad. Het bestuur moet op de hoogte zijn geweest van de nodige bedenkingen die het niet-katholieke volksdeel (dus de overgrote meerderheid van de Vlaardingse bevolking en van de gemeenteraad) koesterde tegen het bouwplan. Het bestuur refereerde aan de situaties in Schiedam en - vooral - in Scheveningen. Daar hadden de autoriteiten toegestaan dat een katholieke kerk gebouwd was op 'de duurste wandelplaats van Nederland welke door duizenden uit de residentie - door Ministers en 't geëerde Koninklijk Huis, bijna dagelijks gepasseerd wordt'. En in Vlaardingen zou de kerk toch een 'dergelijk fraai en rustig gebouw' worden 'met bijgelegen tuin' die 'het aangename der burgerlijke wandeling over het hof' zou bevorderen. Tot slot zou het gebouw 'bepaald en zeker aan de stad tot een degelijk cieraad verstrekken'. De brief eindigde met de schone woorden, dat het gebouw 'tevens tot een blijvend bewijs van gelukkig bestaande en altijd wenschelijke verdraagzaamheid zou dienen, welke wij onzerzijds zoo gaarne erkennen en nimmer uit het oog verliezen zullen'. De inhoud van deze brief werd geheel uitgeschreven door de auteur aangetroffen in de gedrukte notulen van de gemeenteraad. Dat is maar goed ook, want de originele brief, die had moeten berusten in het bestuursarchief van de gemeente Vlaardingen is verdwenen. Welke protestantse(?) archivaris...?
Nadat deze brief was voorgelezen nam de Rooms-

Katholieke burgemeester Hendrik Pieter van der Drift het woord. Hij verzocht de raadsleden 'met kalmte te beraadslagen' en zich te houden aan enige artikelen uit de grondwet. Voorts herinnerde hij de raadsleden aan hun bij de installatie uitgesproken eed. De spanning was blijkbaar om te snijden…

Ook de allereerste spreker, raadslid Pieter van Gijn, die zelf vond dat hij daardoor niet te benijden was, verzocht de discussies, 'welke van een teederen aard zijn', 'met bedaardheid' te voeren. Ondanks het feit dat hij iedereen even hoogachtte, of het nu israëlieten, protestanten of katholieken waren, was Van Gijn tegen de bouw. Zijn motivatie? Hij wenste de beoogde plek te behouden als 'wandelplaats voor de ingezetenen'. Burgemeester Van der Drift reageerde fel. Allereerst wandelde de goegemeente zelden in het Hof, maar veel meer richting het havenhoofd, de sluizen en de nieuwe tuinen. Hij zei verder: 'Eilieve, zeg mij eens Mr. van Gijn, wijs mij dien grond eens aan. Wilt gij mij naar het eind van het Toepadt

GEBED

GEDENK IN UWE GEBEDEN

DE ZIEL VAN ZALIGEN

den Edel Achtbaren Heer

Hendrik Pieter van der Drift,

Burgemeester der Gemeente Vlaardingen.

Overleden te Vlaardingen, den 25 April 1858, in den ouderdom van 63 jaren, en begraven den 28 daaropvolgende op het R.C. Kerkhof aldaar.

Hij ruste in vrede!

Het gedachtenisprentje van de Rooms-Katholieke burgemeester Van der Drift. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

(de huidige Schiedamseweg) hebben?' Welnu, dat vond Van Gijn ook wel wat ver gaan, maar hij had een uitstekende plek gevonden naast de Harmonie. Hij had hoogstpersoonlijk de stappen afgemeten, om zich ervan te vergewissen dat de plaats geschikt was voor een ruim kerkgebouw. De burgemeester riposteerde dat hij dat dan waarschijnlijk niet de avond daarvoor had gedaan, want toen 'was het er met den oostenwind vrij guur en bar'. Toen Van Gijn weer omstandig ging uitleggen dat het aanzien van het Hof te zeer beschadigd zou worden, verweet burgemeester Van der Drift de spreker, dat hij toch ook toegestaan had dat er in datzelfde Hof een 'stinkende gaz fabriek' was geplaatst. Van Gijn pingpongde terug dat de burgemeester toentertijd had gezegd dat die fabriek 'geene de minste lucht en geur' zou verspreiden. Raadslid Willem van Rossen voegde daar nog aan toe dat hij ook tegen was, omdat hij in het Liefdesgesticht, dat bestemd zou gaan worden voor 'oude, afgeleefde zeelieden', nog nooit een oude zeeman had kunnen ontdekken. Met andere woorden: moeten we dan ook bij die plek een rooms kerkgebouw tolereren? Het raadslid Pieter Kikkert wilde ook zo min mogelijk grond afgeven vanwege 'de hoofdlaan als geliefkoosde wandelplaats'. Maar hij verklaarde ook dat, in geval er een verzoek zou binnenkomen om grond in het Hof te bebouwen ten behoeve van de industriële ontwikkeling van Vlaardingen, hij dan zou besluiten 'het aangename op te offeren aan het nuttige, doch om de algemeene wandelplaats grootendeels aan het R.C. kerkbestuur af te staan, kon hij niet goedvinden'. Tot slot vond hij het verzoek van de roomsen gewoon 'vermetel'.

Het College was niet eensgezind. Wethouder Antony Knottenbelt was de eerste spreker die geen reden zag het verzoek te weigeren. Wethouder Pieter Karel Drossaart echter kon zich met het inwilligen van het verzoek niet verenigen. Ook hij vond dat de hoek van het park groen moest blijven. Hij voegde er fijntjes nog een tegenargument aan toe: enige jaren daarvoor was ook hem geweigerd een gedeelte van het Hof te mogen bebouwen met een huis.

Het raadslid Abraham van Linden van den Heuvell betreurde de negatieve houding van het grootste deel van zijn collega-raadsleden. De bouw van de kerk was toch een 'gewigtige, ja Christelijke onderneming'. Hij verweet de anderen dat ze wel belangstelling konden opbrengen voor de bouw van 'Christen tempels in Azia of Amerika', terwijl ze een verzoek tot 'stichting van een christelijk bedehuis in onze eigene gemeente' belemmerden. Van Linden wees op de plicht van de raad de belangen te behartigen van alle burgers.

Bij de stemming bleek dat zes raadsleden tegenstemden en drie voor: de kerk mocht er niet gebouwd worden. Een verslaggever noemde het een 'belangrijke zitting (…) die tot eeuwige schande zal strekken van de Vlaardingsche gemeente'.

De onverdraagzaamheid van de Vlaardingse politiek en bevolking in de tweede helft der 19e eeuw was vele roomsen een doorn in het oog. Maar de 'fijne protestanten' zouden door hun handelwijze 'doen dienen om onze nieuwe Kerk, op eene betere plaats nog en des te luisterrijker te doen verrijzen'. De tegenstemmers kwamen er in een rooms schotschrift niet best af. Raadslid Van Rossen was 'een onterft goed mensch maar geen diepe zelfdenker', Betz een 'stokvisch handelaar die welligt zijne verdraagzame gevoelens uit de pik en teer van Stokholm (!) getrokken heeft', Kikkert het 'jongste raadslid, spruit der Aprilbeweging, eene zoo edele afkomst allezints onwaardig' en Den Breems 'haring en visch handelaar wiens zwakke hersenen (…) zeker deden vergeten dat hij zijne opvoeding, zijn staat en vermogen uitsluitend te danken

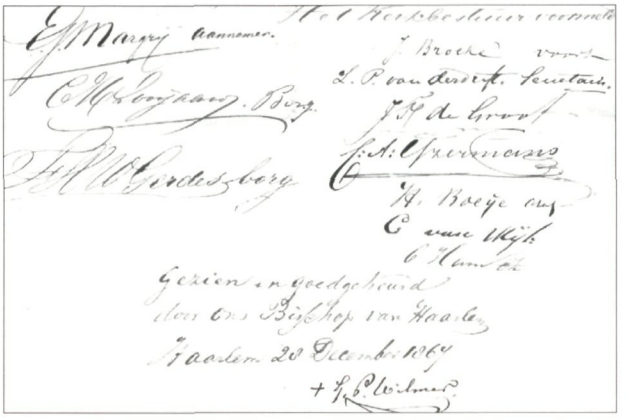
heeft aan zijne zoogenaamde katholieke oom, wiens aangenomen kind hij (indertijd) verstandig gehuwd heeft'.

In november 1858 werd het eerste kerkbestuur benoemd, dat bestond uit alle leden die tot dan toe het 'Collegie van 't Kerkbestuur der voormalige Statie van Vlaardingen' vormden. Overigens werd het kerkbestuur niet alleen benoemd door de bisschop, maar diende deze benoeming ook bekrachtigd te worden door de minister, die zaken betreffende religie in portefeuille had. Kerk en staat waren nog steeds niet geheel strikt gescheiden.
Pas in 1863 deed het kerkbestuur weer een poging om een stuk grond te verwerven ten behoeve van een nieuw kerkgebouw. En dat lukte. Het bestuur bood op een 'huis en werf' enige honderden guldens meer dan de aangeboden veilingsom en verwierf het perceel (op de hoek Westhavenplaats/Havenstraat) voor de somma van *f* 11.591,-. De verkoper was… Pieter van Gijn, het raadslid dat enige jaren daarvoor zo dwars lag. Stelde Van Gijn eigenbelang plotseling boven zijn principes?
In juli van genoemd jaar schreef het kerkbestuur een brief aan het gemeentebestuur om toestemming voor de bouw van het 'schoone Tempelgebouw' dat 'een waar sieraad voor de stad zelve mag genoemd worden'. Een paar dagen daarvoor was bij Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland een bezwaarschrift tegen de door hen afgegeven bouwvergunning van de kerk binnengekomen van de kerkeraad van de Christelijk Afgescheiden Gemeente te Vlaardingen. Deze gemeente kerkte in de Kuiperstraat op de hoek van de Lombardsteeg, naar eigen zeggen 'lang geen 200 ellen' van de beoogde bouwplek van de katholieke kerk. Men was verontwaardigd, dat het parochiebestuur niet de moeite had genomen om in overleg te treden met de afgescheidenen. De gereformeerden wilden op zijn minst de verzekering van de katholieken dat dezen de klokken nooit zouden luiden tijdens een dienst in de gereformeerde kerk. Immers, het was bekend, dat 'de Roomsche eeredienst met veel klokkengelui plaats heeft, waarvan wij gewis stoornis en hinder zullen hebben. En moeten wij belemmert worden in de heiligste onzen verrigtingen?'.
De gemeenteraad besloot op 6 augustus 1863 in te stemmen met de verkoop van het stuk grond onder enige voorwaarden. Eén van de voorwaarden was 'dat geen paarden of rijtuigen van welken aard ook, aan of bij het kerkgebouw zullen mogen vastgemaakt worden en alleen de kerkgangers welke zich met rijtuig doen brengen en afhalen, voor het front voor de kerk zullen mogen stilhouden'.
Op het verzoek van het parochiebestuur beschikte de gemeenteraad positief om het kraanhuis, dat gebruikt werd 'tot berging van touwwerk', te verplaatsen en tevens om het juk van de stadskraan de draaien, zodat deze linksom zou gaan in plaats van rechtsom. Zowel kraan als kerk zouden dan wat meer ruimte krijgen. Alleen het raadslid Jacob den Breems stemde tegen alle voorstellen. Gedeputeerde Staten besloten op 19 augustus daaraanvolgend het verzoek van de gereformeerden af te wijzen, omdat gebleken was dat de openbare orde niet bedreigd werd door de bouw van de Rooms-Katholieke kerk.
De toenmalige pastoor Van Deijl liet er geen gras over groeien en verzocht stante pede architect dr P.J.H. Cuypers een ontwerptekening voor een nieuwe kerk te maken. Een maand later stierf Van Deijl: 'Na eenige oogenblikken op zijne stoel gezeten te hebben, zonk hij ineen en was een lijk'. Zijn in oktober 1863 aangetreden opvolger Broeke schreef al zijn parochianen aan om een bijdrage toe te zeggen voor de financiering van de te bouwen kerk. Hij haalde in totaal *f* 25.000,- op, voorwaar een bijzonder bedrag in die tijd. Voor *f* 100,75 ging een proefpaal de grond in.
Het kerkbestuur werd uitgebreid om meer menskracht te hebben voor de zwaarwichtige jaren, die zouden komen.
In de allereerste vergadering op 22 april 1864 sprak pastoor Broeke zijn twijfels uit over de voorgenomen bouwplaats aan de haven. Het hoge water zou wel eens lastig kunnen zijn en er was nauwelijks plaats voor een pastorie. De overige kerkbestuursleden zagen die nadelen niet zo. Het alternatief zou weer het Hof worden en om nu opnieuw naar het gemeentebestuur te stappen met de vraag daar te mogen bouwen, daar voelde men niets voor. Bovendien zou de brug wel eens vaak open kunnen zijn en belemmerend werken voor de gang naar de kerk. De pastoor ging om.
Op 17 mei 1864 was architect Cuypers hoogstdezelve de gast van het kerkbestuur. Cuypers rekende het kerkbestuur het een en ander voor; zijn honorarium stelde hij op 5% van de totale bouwsom (voorlopig *f* 76.000,-) en de bouwtijd zou ca twee jaar bedragen.

Maar voorlopig zat men nog in Zouteveen. Dat het kerkje daar te klein was, werd vooral op hoogtijdagen gevoeld. In 1864 kwam bisschop Wilmer wederom het Vormsel toedienen. De kerkbanken werden bij die gelegenheid onteigend en iedere belangstellende kon voor een kwartje een toegangskaartje kopen. Op de stoelen en in de armbanken mochten de vormelingen plaatsnemen. Het urinoir bij het kerkhek werd omheind, 'teneinde mgr. langs het kerkpad in de kerk komende, daar geen gezigt op heeft'. Bij de kerkdeur en bij het hek van het kerkpad stonden kerkbestuursleden te (be)waken, terwijl op de weg een agent van politie toezicht hield.
Eind 1864 verzocht het kerkbestuur de architect te bezuinigen op zijn plannen. Zijn tweede bestek gaf een bezuiniging te zien van *f* 10.000,-, voornamelijk veroorzaakt door het feit dat Cuypers het niet noodzakelijk vond de kerk te onderheien met palen. Het kon goedkoper: met beton… Maar men had nog steeds een tekort. In april kwamen de definitieve tekeningen, het bestek en de begroting binnen, die direct ter goedkeuring gezonden werden naar

Z.M. koning Willem III, de Provinciale Staten en de bisschop van Haarlem.
Toch bleef de plek aan de haven twijfelachtig. In september 1865 meldde een kerkbestuurslid dat een kapitaal huis aan de Hoogstraat verkocht zou worden, dat in eigendom was van de weduwe Petronella van Hagt-Vriens. Het huis had zij geërfd van haar vader Arie van Hagt die in 1857 was overleden. Ook wilde zij een serie aanpalende huisjes aan de Hoogstraat en de Kwakelsteeg verkopen. Enige jaren daarvoor had het kerkbestuur gepoogd om op die plaats enige percelen te verwerven ten behoeve van de bouw van een kerk.
Ruim twee weken daarna verwierf het kerkbestuur het bewuste huis voor *f* 2.320,- en de andere panden voor *f* 10.000,-. Toen ook een extra stuk grond enige dagen daarna in eigendom verkregen was en nog twee huisjes, bewoond door roomsen, kon het kerkbestuur tot de verrassende conclusie komen dat in enkele dagen een groot stuk grond was verworven, groot genoeg voor een kerk én een pastorie en tuin. Ook architect Cuypers was tevreden: de bouwsom zou op deze plek lager zijn en het heien en de fundering zouden een stuk goedkoper zijn (sic!); dus op deze plek bouwen zou een stuk gunstiger zijn dan die aan de Haven. Maar de financiële bovengrens bleef *f* 70.000,- aldus het kerkbestuur, gewaarschuwd door de bisschop. In een maand tijd was de werkelijkheid plots anders: bouwen aan de Hoogstraat, terwijl de al aangekochte panden aan de Haven vlot van de hand gedaan werden voor *f* 10.300,-. De minister van buitenlandse zaken, tevens belast met de 'administratie voor de zaken der R.K. Eeredienst' gaf op 15 januari 1866 toestemming voor de verwerving van de grond. Het kapitale pand aan de Hoogstraat werd vervolgens gesloopt. Het Rijk gaf uiteindelijk ook een bouwsubsidie van *f* 1.000,-. De provincie doteerde de eerste vijf jaar *f* 1.000,- per jaar.
In geen enkele bron wordt het geknars der tanden gemeld van het protestantse bevolkingsdeel in Vlaardingen…

De eigen kerk
Inmiddels ging het gewone kerkelijke leven verder. De orgeltrapper overleed; kleermaker Martens nam deze taak over. Hij verdiende er *f* 6,50 per vier maanden voor. De kerkveegster ving voor haar intensieve werkzaamheden *f* 9,75 per vier maanden, terwijl de rustbewaarder beloond werd met maar liefst *f* 15,-. De pastoor kreeg *f* 175,- en de kapelaan *f* 25,- aan emolumenten per maand. Parochianen die niet in het (mannen)zangkoor meezongen, mochten ook niet plaatsnemen op stoelen in het priesterkoor, maar moesten gewoon hun zitplaatsen huren of kopen in de kerk. Aan het begin van elke kerkbestuursvergadering werden de collectegelden geteld. Vanaf januari 1867 werd elke cent geteld; tot dat moment woog men het kleingeld op een weegschaaltje. De penningmeester zette het geld vervolgens uit tegen 5% rente, ten-

De handtekeningen onder het contract, dat ging leiden tot de bouw van de Joannes de Dooperkerk. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

minste als het niet direct nodig was. Hij toonde zich zeer actief in het kopen en verkopen van effecten en obligaties. Met name Russische en Baltische spoorwegaandelen waren in zwang. Een verzekeringsagent uit Amsterdam, genaamd Poppe, weigerde voorts de huisjes op het terrein van de nieuw te bouwen kerk te verzekeren; ene De Jong van de Brandassurantiemaatschappij Amsterdam deed niet zo moeilijk. Inmiddels werden de aangekochte huisjes tijdelijk verhuurd. In februari 1867 kreeg het kerkbestuur toestemming van het Rijk om tot openbare aanbesteding van de bouw van de kerk over te gaan. In juli kregen de tij-

WE Heer
Mijn Heer wat heeft ik gehoordt als dat maarleveld van plan is om een cafee over gods Huis te zete dat is zeker tog een groote schante daar moete de kerk heeren voor op kome en zorgen dat het niet en beurt daar er velen menschen er bang voor zijne om savonds niet naar de kerk te gaan als er dronke luij Achter de deure staane de vloeke. de menschen zeggen dat maarleveld een vienijn is om de roomsche mensch de zare hij staat er bekend voor en zijn vrouw ook en zijn vriend piet de willigen ouwt die Mijn Heer ook in de gaate. laane se over zijn kerk een cafee bouwe dat is tog maar blere. Mijn Heer kunnen se rooien mieke niet in een gestigt brenge het is treurig zoo als die zit de vloeke in den Heiligen Mis en de geestelijke Heeren uit te laggen en na te roepe wij kunne geen eene zondag goed de Heiligen Mis bij woone dat is een schante het is een vloekbeest in gods Huis. Zij moes maar op geruimt worde en niks te zeggen hebben.
Archief Parochie van Sint Joannes den Dooper, inv.nr. 253 (ca 1875).

delijke huurders van de huisjes te horen dat ze mochten vertrekken. Er bestond nog geen huurbescherming in die tijd…

De aanbesteding liet op zich wachten. Het kerkbestuur verweet Cuypers de nodige nonchalance: zijn bestek rammelde aan vele kanten. Even overwoog men zelfs om met deze architect te breken. Soms vonden 'onaangename woordenwisselingen' plaats tussen Cuypers en het kerkbestuur. Op 17 oktober 1867 werd het bouwplan aanbesteed. Dit viel tegen: twee inschrijvers die het werk wilden doen voor een niet begrote som geld. De aannemer van het kerkgebouw werd uiteindelijk de landelijke bekende E.J. Margry. De kosten waren toch hoog: in totaal *f* 89.500,-. Op 23 december 1867 sloten architect en kerkbestuur het bouwcontract. Gedurende vijf jaar werd een grote inzamelingsactie onder de parochianen gehouden. Hogere wereldlijke overheden droegen bij, er werden baten gehaald uit bezittingen en effecten en tot slot werden de kosten geheel gedekt door een geldlening van *f* 40.000,-. De kerkkas was bijna leeg, dus het eerste kerkmeubilair werd gehaald uit het in onbruik geraakte kerkje van Zouteveen. Toch was het kerkbestuur kritisch, als het om geschenken ging. Een parochiaan had diep in de buidel getast voor een torenklok, maar de kerkbestuursleden hoopten dat hij luider klonk dan dat hij er (te klein!) uitzag. Al in april 1870 barstte dit exemplaar en werd klokkengieterij Petit & Fritsen in Aarle-Rixtel verzocht een nieuwe klok te gieten.

Begin 1868 ving het heiwerk aan en op 29 april 1868 werd de eerste steen geplaatst door pastoor Broeke in aanwezigheid van burgemeester P.K. Drossaart en A. Hoogendijk, Vlaardinger en lid van Provinciale Staten. Burgemeester Van Linden van den Heuvell van Vlaardinger-Ambacht was verhinderd 'door ambtsbezigheden'. Het was een vrolijke dag: 'Des namiddags vereenigden zich allen (…) aan den welvoorzienen disch (…) waar meenige heildronk ingesteld en gulle hartelijkheid en vrolijkheid heerschte'. Een 'feestlied voor Vlaarding's Katholieken' completeerde het geheel.

Het gehele bouwproces werd gekenmerkt door besluiten op korte termijn. Het zou in deze tijd ondenkbaar zijn, dat pas vier weken voor het leggen besloten werd welke vloertegels aangeschaft zouden worden of dat begin september 1869 in het kerkbestuur gesproken werd over de inwijding van de kerk 'waarschijnlijk in deze maand'. De tijden bleken toen minder gecompliceerd te zijn. Tegenwoordig moet alles maanden, zo niet jaren van tevoren gepland worden… Wat wel erg lang duurde, was de betaling van het honorarium aan architect Cuypers. Hij schreef hierover boze brieven aan het kerkbestuur.

Pastoor Broeke heeft de voltooiing van de kerk niet meer mogen meemaken. Hij stierf op 26 oktober 1868 op 45-jarige leeftijd na een langdurig ziekbed.

Op 23 november 1868 werden alle roerende en onroerende 'pastorele en parochiale goederen' onder het toeziend oog van J.F. van Brussel, ere-kamerheer van Zijne Heiligheid Pius IX, overgedragen aan het kerkbestuur. Op 13, 15 en 17 oktober 1869 werden de kerkbanken openbaar aan de parochianen verkocht en verhuurd tot einde 1870, de duurste voorzien van leren bekleding, de goedkoopste waren houten smalle stoeltjes. In de middenbeuk kostten de stoelen tussen de *f* 5,- en *f* 10,-. De twee eerste banken van de zijbeuken waren bestemd voor de Eerwaarde Zusters van het Liefdesgesticht, de overige 'deden' tussen de *f* 4,- en *f* 6,- huur per jaar. Dit alles bracht maar liefst *f* 10.500,- op. Op 19 oktober daaraanvolgend volgde de inwijding door mgr. G.P. Wilmer, bis-

Een foto-drieluik van het weelderige interieur van de Joannes de Dooperkerk. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

schop van Haarlem, onder pastoor W.A. Boerkamp, opvolger van de overleden Broeke.
De inwijding moet een indrukwekkende plechtigheid zijn geweest voor de aanwezigen, die ieder 25 cents per plaats betaalden. Omgeven door dertien priesters droeg mgr. J.F. van Brussel het eerste H. Misoffer op en bisschop Wilmer 'sprak een hartelijk woord'. De kerk werd gebracht onder de bescherming van St. Joannes Baptista (Joannes de Dooper) met de toevoeging 'Geboorte' en St. Willibrordus. Er was een koor van achttien zangers, dat Gregoriaanse gezangen liet horen. Vele andere koorleden zaten wellicht gefrustreerd thuis.

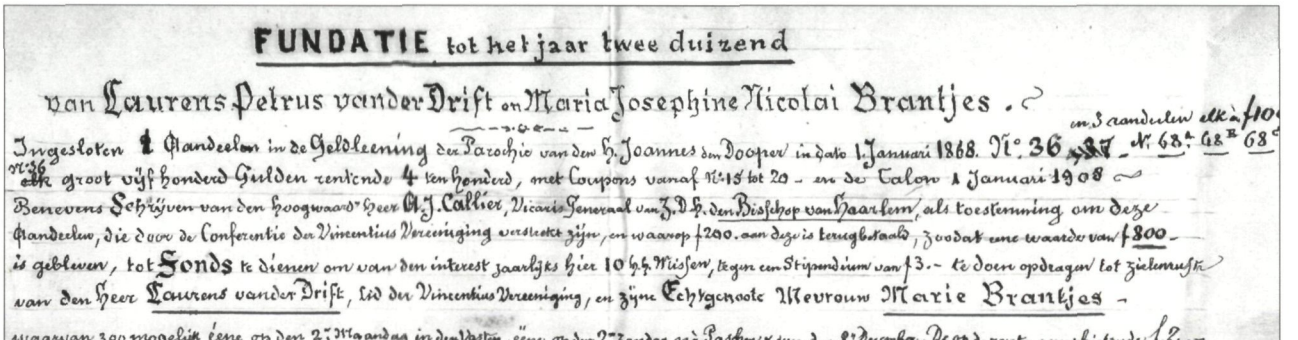

Pastoor W.A. Boerkamp (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

'In overleg met den Heer Organist IJzermans zal de Eerw. Voorzitter de beste zangers uitkiezen en aan de overigen vóór Woensdag mededeelen dat zij opgehouden hebben Choristen te zijn', aldus de notulen van het kerkbestuur. Hendrik Petermeijer was gelukkiger: hij werd benoemd tot 'rustbewaarder' tijdens de diensten in de kerk.
Het moet voor de pastoor het fijnste moment in zijn leven zijn geweest. In de correspondentie tussen Cuypers, Margry, het kerkbestuur en de pastoor is heel wat geruzied over de kwaliteit van materialen, de duur van de bouw en - vooral - de financiën. Volgens de pastoor kon het hem allemaal niet snel genoeg gaan, terwijl Margry in een van zijn brieven opmerkt dat 'die goede man (de pastoor) wat langzaam is uitgevallen'.

De kerk werd echt beschouwd als een sieraad voor de Rooms-Katholieke gemeenschap. Diezelfde gemeenschap zorgde er dus ook voor dat in de jaren die volgden de kerk steeds meer 'aangekleed' werd. Voorlopers in het vergeven van giften waren de van oudsher welvarende Rooms-Katholieke redersfamilies. In januari 1869 schonken Kornelis Joannes van der Drift en zijn vrouw *f* 2.500,- voor een nieuw hoofdaltaar. Dat deden zij niet zonder voorwaarden: Van der Drift wilde wel invloed hebben op het resultaat. Architect Cuypers had al een ontwerp voor een altaar ingediend, dat het veto kreeg van Van der Drift: hij zou zijn gift direct intrekken, als niet de keus op zijn uitgelezen altaar van de hand van ontwerper Lenaerts zou vallen. Van der Drift kreeg zijn zin…
Kort daarna schonk de familie IJzermans de parochie twee zijaltaren, een ter ere van Maria en een ter ere van St. Josef, en drie gebrandschilderde ramen. Een vrouwelijke telg uit deze familie schonk een kruiswegstatie. De Van der Driften en IJzermansen bleven decennialang de maecenassen van de kerk. Maar ook anderen lieten middels legaten en fundaties zien, dat ze de opbouw van de roomse kerk in Vlaardingen een warm hart toedroegen: Zanders, emeritus pastoor te Delft, de weduwe Schoof-Boeije, zonder beroep, de weduwe Kwak-De Wit, winkelierster, mejuffrouw Anna Nigten, huishoudster en Reinier van der Harg, bouwknecht. Er zijn vele decennia lang evenzovele H.H. Missen (in een tijd dat een legaat van *f* 100,- voor 50 H.H. Missen een enorme gift was) opgedragen voor het zieleheil van de goede gevers. Anoniem

De schenkingsakte van het echtpaar Van der Drift-Brantjes. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

FUNDATIE tot het jaar twee duizend

van Laurens Petrus vander Drift en Maria Josephine Nicolai Brantjes.

Ingesloten 1 Aandeelen in de Geldleening der Parochie van den H. Joannes den Dooper in date 1 Januari 1868. N° 36 en 3 aandeelen elk à f100 N° 36 groot vijf honderd Gulden rentende 4 ten honderd, met Coupons vanaf N° 15 tot 20 - en de talon 1 Januari 1908

Benevens Schrijven van den hoogwaard Heer A.J. Callier, Vicaris-Generaal van Z.D.H. den Bisschop van Haarlem, als toestemming om deze Aandeelen, die door de Conferentie der Vincentius Vereeniging verkregen zijn, en waarop f200. aan deze is teruggestaald, zoodat eene waarde van f800 - is gebleven, tot Fonds te dienen om van den interest jaarlijks hier 10 H.H. Missen, tegen een Stipendium van f3.- te doen opdragen tot zielenheil van den Heer Laurens vander Drift, lid der Vincentius Vereeniging, en zijne Echtgenoote Mevrouw Marie Brantjes -

waarvan zoo mogelijk één op den 27 Maandag in den Vasten, één op den 2e Zondag na Paschen, één den 8e December, De op de rente overschietende f2.- nog voor eene H. Mis op den 19 Juli - voor de levende overleden Leden der Vereeniging van den H. Vincentius à Paulo.

Na afloop der verplichtingsjaren (A:2000) moet het Kapitaal f800 - weer aan de Conferentie - of de armen der Parochie worden uit gekend; tenzij het door onverhoopte omstandigheden wenschelijk of te voor zichtig zijn gegaan, waaromtrent de H.H. Ordinaris Beslissing zal nemen. -

bleven de talloze minder vermogende parochianen, die 'in het zweet huns aanschijns' moesten werken, om aan hun kerkelijke financiële plichten te kunnen voldoen. In 1873 werd een kerkklok ingewijd 'door de Hoogwaardige Heer' J.M. IJzermans. Overigens moest niet alleen de bisschop van Haarlem, maar ook de Kroon altijd formeel toestemming geven voor de legaten e.d. En als in testamenten toegezegde legaten (met als tegenprestatie de nodige H.H. Missen) uiteindelijk niet (helemaal) in de boedel werden aangetroffen, dan verminderde de bisschop gelijkelijk het aantal te lezen H.H. Missen. 'Boter bij de vis' was het devies.

Terug naar het dagelijks leven in Vlaardingen: om de kerk werd een stevig hek geplaatst zonder veel versierselen, omdat deze wellicht 'met het oog op de baldadige jeugd (...) spoedig beschadigd zouden worden'. O tempora, o mores! Het 'Emouskerkje' was in 1871 inmiddels voor *f* 3.675,- verkocht aan P. de Wit en F. Torn. Het terrein eromheen bleef bestemd als bidplaats/kapel en begraafplaats.
De notulen van het kerkbestuur vermeldden: 'Den 10 Nov. 1872 is de penningmeester van het Kerkbestuur getrouwd met de beste Keukenmeid huishoudster van den pastoor tot deszelfs groot ongerief doch met genoegen'.
Vanaf begin 1873 nam het kerkbestuur tevens het bestuur op zich van de 'bijzondere School voor R.K. Jongelingen'. Al snel ontstond hevige kritiek over het niveau van het onderwijs en over dat van de onderwijzers. Schoolmeester Van den Berg verzocht in 1875 om een vergadering in Haarlem te mogen bijwonen 'doch hij was niet verder gekomen als Schiedam, alwaar het kermis was'. Vaak was hij niet op school te vinden. Midden 1875 kreeg hij ontslag; een hulponderwijzer moest de zaak redden. Ook bij het zangkoor heerste een 'treurige toestand, er is geen hoofd, geen order, geen reglement, geen repetitie, bijg(evolg) achteruitgang in alles'. Kort daarna werd de koster tevens benoemd tot 'directeur van het koor' om orde op zaken te stellen.
Tijdens de diensten werd in die tijd bovendien 'dikwijls gepraat' en er gebeurden allerlei 'oneerbiedigheden'. Daarom werd in plaats van Petermeijer een full-time 'rustbewaarder' benoemd, die 'gekleed in uniformjas met bandelier' de rust diende te bewaren. De eerste was oud-zouaaf Wijnand Houdijk.
De parochie telde in 1877 ruim 1000 communicanten.

Opbouw en zorgen

Snel werd duidelijk dat de uiteindelijke plaats van het kerkgebouw geen gelukkige was. Al in mei 1875 moest de kerkvloer wegens verzakking op verschillende plaatsen hersteld worden. In 1877 verzakte de vloer onder één van de altaren en in 1881 constateerde men problemen bij de communiebank, de biechtstoelen en de 'pastoorsgang'. Er moest veel geld in het gebouw gestoken worden, maar gelukkig kwam er ook geld binnen. In 1883 legateerden kort na elkaar Cornelia van der Drift *f* 5.000,- en Laurens Petrus van der Drift maar liefst *f* 10.000,- aan het kerkbestuur. Een legaat van P.G. van der Drift, groot *f* 14.000,-, bij testament uit 1886 en uitgekeerd in 1888, werd besteed aan het aankopen van een nieuw kerkorgel (dat in 1891 werd ingewijd), een muurschildering, het herstel van de buitengevel en de kapel en de aanbouw van een nieuwe 'catechismuskamer'. Ook een gedeelte van de schulden werd afgelost. In 1901 legateerde de weduwe van Laurens Petrus van der Drift, M.J.N. Brantjes, een bedrag van *f* 10.000,-. Jaarlijks dienden tot het jaar 2000 twintig H.H. Missen voor zijn zielenrust en die van zijn vrouw te worden gebeden. Ook de begraafplaats vroeg om goed onderhoud. In 1885 werd een nieuw priestergraf gemaakt, waarin in twee kisten de overblijfselen van de pastoors Van Stavelen, Faber, Van Reijsen, Van Deijl en Broeke en van kapelaan Van den Boom werden bijgezet. In 1905 werd de kapel op de begraafplaats gerenoveerd en vergroot.
In 1906 gingen geruchten dat de gewelven van het kerkgebouw aan het verzakken waren. Na onderzoek bleek dat 'zulks wel het geval is, doch geen direct gevaar te duchten is'. Presbyterium en transept werden vervolgens van schilderingen voorzien, deze keer onder andere betaald uit een legaat van de familie Adr. IJzermans-Bootz. De uitvoerder van de schilderingen was de Amsterdammer C.A. Dunselman. Op 13 december 1911 stierf de geliefde pastoor Wouterlood. In zijn negenjarige pastoraat liet hij het kerkgebouw danig renoveren en beschilderen. Het zangkoor bloeide op, er werd een kindermis ingesteld en broederschappen floreerden.
In 1914 constateerde het kerkbestuur dat de gemeente Vlaardingen de jaren daarvoor zeer veel percelen grond in erfpacht had uitgegeven. Hierdoor was erg weinig ruimte meer over voor een eventuele nieuwe kerk. Om te voorkomen dat er uiteindelijk geen gronden meer beschikbaar zouden zijn, ontstond de vraag, of - hierop vooruitlopend - onmiddellijk een tweede kerkgebouw zou moeten worden gebouwd. Op zich was dit een wonderlijke redenering, aangezien er niet direct behoefte was aan uitbreiding. Het aantal parochianen bleef redelijk stabiel.
In datzelfde jaar moest de Joannes de Dooper tijdelijk gesloten worden wegens vallend gesteente. Het leek een voorbode van wat komen ging. In 1916 werd daardoor 'een nieuwe kerk' weer onderwerp van discussie. De hoge onderhoudskosten van de Hoogstraatkerk waren ook reden om te overwegen de vijftig jaar oude kerk op termijn af te stoten. Het kerkbestuur besloot te bezien of het mogelijk zou zijn particuliere grond te kopen, die te gelegener tijd zou kunnen dienen voor kerkenbouw. Er werden twee mogelijkheden geopperd: 'het bekende hofje, de Theetuin gelegen aan de Schiedamseweg' en 'een tuin met

bebouwing eveneens a/d Schiedamseweg gelegen tegenover de Zaal Harmonie, waarvan thans eigenaar is de Heer v Heiningen'. De directeur Gemeentewerken, L.H.E. van Hylckama Vlieg, werd om advies gevraagd. Architect B.C.M. van Beers uit Rotterdam werd intussen opgedragen een gedegen advies uit te brengen over de verzakkingen en scheuren in het bestaande kerkgebouw. Van Beers adviseerde een vrijdragende vloer van gewapend beton aan te leggen en vele muren opnieuw op te metselen. Tevens kon men van de gelegenheid gebruik maken om centrale verwarming en elektrisch licht in het kerkgebouw aan te leggen. Dit alles werd begroot op *f* 25.800,-.

De contacten met de gemeentelijke overheid waren spaarzaam, tenzij sprake was van activiteiten die te maken hadden met de ruimtelijke ordening. In 1917 klaagden B&W bij het kerkbestuur dat het torenuurwerk zo onregelmatig liep. Dat lag aan de werkzaamheden aan de galmgaten, zodat het kerkbestuur de klacht 'voor kennisgeving aannam'. Enige maanden daarna volgde een nieuwe klacht van B&W. Deze klacht werd door het kerkbestuur 'als ongemotiveerd beschouwd en verhuist naar de papiermand'. Even later kreeg de burgemeester als voorzitter van het Distributie- en Levensmiddelenbureau wél toestemming om de kelder onder het kerkgebouw te huren voor de opslag van aardappelen en andere levensmiddelen. In 1924 stuurde het gemeentebestuur een briefje aan pastoor Wouters, dat 'voortaan voor leden van de Roomsch Katholieke Gemeente gelegenheid zal bestaan op Woensdagmorgen te negen uur kosteloos een huwelijk aan te gaan'. Deze gelegenheid deed zich echter alleen voor, zo schreef burgemeester Pruis, als het bruidspaar schriftelijk kon bewijzen dat het kerkelijk huwelijk direct daarna plaatsvond. Er mochten geen uren (en zeker geen dagen of weken) tussen zitten. In dat geval diende er gewoon leges betaald te worden. Het leek erop dat ambtenaren van de burgerlijke stand (minvermogende?) roomsen op een andere wijze wettelijk in de echt verbonden dan mensen van andere gezindten?!
In 1919 opende het kerkbestuur opnieuw de discussie over een nieuw kerkgebouw. Men had het oog laten vallen op het terrein, waarop de 'villa van de heer Vriens' stond, op de hoek Schiedamseweg-Emmastraat, een perceel, groter dan dat van de Joannes de Dooperkerk. Vriens bood het - inclusief villa en vier huizen in de Emmastraat - aan voor *f* 43.000,-. De villa behoefde in eerste instantie niet gesloopt te worden, maar kon bijvoorbeeld gebruikt worden als vergader- en verenigingsruimte. Overeengekomen werd dat de heer Vriens het recht van eerste koop gunde aan het kerkbestuur voor *f* 40.000,-, op het moment dat hij en zijn vrouw de villa verlaten zouden hebben. Dat was wat al te veel lange-termijn-denken voor het kerkbestuur. Besloten werd met de wethouder van openbare werken te gaan praten over de nog schaars aanwezige vrije ruimte in de stad. Er bleken nog twee geschikte andere terreinen te zijn: 2340 m² aan de Verlengde Emmastraat/Binnensingel en 2000 m² aan de Boschlaan. Op 27 september 1919 belegde het kerkbestuur in het Zeemanshuis een bijeenkomst met 'eenige der beter gesitueerden van Vlaard. Oost' om te discussiëren over de wenselijkheid van een nieuwe kerk. Voor het kerkbestuur woog uiteraard ook zwaar in hoeverre deze welgestelden financieel hun steentje wilden bijdragen aan een nieuwe parochiekerk. De vergadering bleek het met het bestuur eens te zijn dat de grond aan de Boschlaan het gunstigst zou zijn. Men besloot architect Van Beers te vragen een schetstekening te maken en het bisdom te verzoeken de stichting van een nieuwe parochie goed te keuren. De gemeenteraad gaf de grond bij besluit van 28 oktober 1920 in erfpacht; het bisdom vond dat voorlopig voldoende, gezien het aantal parochianen. Ook wilde het bisdom zekerheid over de financiële kant van de zaak. Dus werden de welgestelden weer bij elkaar gehaald en uit deze kring werd een Financiële Commissie benoemd, die ging begroten én collecteren. De eerste daad van de commissie was bezien hoeveel de commissieleden zélf zouden willen bijdragen; dat zou een indicatie zijn voor de aanstaande huiscollecte. De heren Vriens, Van Vliet, Corver, (L. en Fr.) IJzermans en Halkes stonden gezamenlijk borg voor *f* 20.500,-. Indachtig het feit dat een nieuw kerkgebouw *f* 80 à *f* 90.000,- zou gaan kosten was dat 'niet onbemoedigend'. Tijdens de volgende vergadering een maand daarna, schoof Fr. IJzermans er nog *f* 1.000,- bij. De heer Vriens leek echter door het thuisfront in de tussenliggende periode teruggefloten te zijn. Hij trok zijn toezegging na enige discussie geheel in. Nadat de overigen hun teleurstelling hierover uitgesproken hadden, nam Vriens ontslag als commissielid en verliet de vergadering.
Toen bleef het stil tot midden 1925. Het terrein aan de Boschlaan lag al jaren braak. In de vergadering van het kerkbestuur van 5 juni 1925 werd een 'groeiende onverschilligheid op godsdienstig gebied' geconstateerd. Er moest en zou een nieuwe kerk komen om het geestelijk peil omhoog te halen, desnoods een houten noodgebouw voor een termijn van 25 jaar. De deken werd erbij geroepen. Deze was niet overtuigd van de noodzaak van een nieuw kerkgebouw, aangezien het aantal parochianen nauwelijks steeg en de financiële situatie van de parochie ook niet uitnodigde tot optimisme. Maar hij beloofde de zaak 'in Haarlem' bij de bisschop aan te kaarten. De bisschop berichtte in oktober 1925 dat hij geen toestemming gaf voor de bouw van een nieuwe kerk en dat het kerkbestuur de grond bij de Boschlaan 'dien wij juist op bevel van Haarlem in erfpacht hadden genomen' aan de gemeente moest teruggeven. Einde oefening.
De aandacht ging weer uit naar het bestaande kerkgebouw: er zaten fikse scheuren in enige muren…
Op 13 september 1929 bezocht bouwkundige Van Beers

het kerkbestuur. In de notulen tekende de secretaris op: 'De Heer van Beers begint met te zeggen dat het hem verwondert dat de kerk nog staat'. Hij had geconstateerd dat er indertijd danig geknoeid was met het onderheien van het gebouw. Onder de absis was helemaal niet geheid of geheid met te korte palen. Het kerkbestuur besloot het meest noodzakelijke te repareren. Direct gevaar leek er niet te zijn, hoewel er wel eens een steen naar beneden zou kunnen vallen. Van Beers werd aangesteld als permanent opzichter, die vier keer per jaar de toestand in ogenschouw ging nemen.
In 1930 constateerde het kerkbestuur de bouwvalligheid van de kapel op de begraafplaats. Architect Van Beers presenteerde een nieuwbouwplan voor een kapel met ca 100 zitplaatsen. De katholieke aannemer Van Rooijen was genegen de kapel te bouwen voor de prijs van *f* 8.940,-. De nieuwe kapel, toegewijd aan de H. Willibrordus, werd op 24 juni 1931 door pastoor Maas ingewijd. De totale bouwkosten bleken uiteindelijk *f* 11.729,76 te bedragen. Maar daarvoor was 'de parochie van Vlaardingen een fraai bedehuis rijker geworden en is het R.K. kerkhof zeer verfraaid', aldus de correspondent van de Nieuwe Vlaardingsche Courant. Een nieuw baarhuisje completeerde de facelift.
In 1935 kwam nog een keer het fenomeen 'een nieuw kerkgebouw' ter sprake, toen de gereformeerde kerk aan de Binnensingel te koop werd aangeboden. Deze kerk bleek echter bouwkundig in slechte staat te zijn. In dezelfde vergadering besloot men wel om 'de beschikking te hebben over grond in het uitbreidingsplan Vlaard. Ambacht of in de onmiddellijke nabijheid daarvan'.
In 1936 trad J. van der Sman aan als nieuwe pastoor en opvolger van de vertrekkende pastoor Maas. In zijn eerste kerkbestuursvergadering meldde Van der Sman dat hij nog niet de moed had kunnen opbrengen zijn inboedel uit te pakken. Hij had moeten constateren dat de pastorie in verwaarloosde en vervallen staat verkeerde. Een rondgang met de leden van het kerkbestuur mondde uit in een 'teleurstellende verrassing': het huis was zo vervallen, verarmd en verzakt, dat de heren zich serieus de vraag stelden of herstel nog wel mogelijk zou zijn. Architect Roovers uit Rotterdam werd geraadpleegd, evenals bouwkundige Wapenaar van Gemeentelijk Bouwtoezicht. De nieuwe pastoor nam direct contact op met de bisschop en de vicaris. Hoewel er nog al wat financiële bedenkingen waren, wist Van der Sman in recordtijd (zes weken) een restauratieplan 'er door te krijgen'. Het gehele gebouw zou een facelift krijgen en zou worden voorzien van een badkamer en een lift. Dit alles kostte ca *f* 7.500,-. De bisschop gaf goedkeuring aan de restauratie met dien verstande dat 'alles wat niet absoluut noodig is en ook maar een schijn van luxe zou kunnen hebben' vermeden moest worden. Door het schrappen van allerlei 'extraatjes' werd de begroting teruggebracht tot ca *f* 6.000,-.
De bezoekjes van Margry werden tevens aangegrepen om weer eens naar het kerkgebouw te kijken. Margry constateerde dat 'het gebouw afwijkt naar de richting Kwakelsteeg, dat de gewelven goed zijn en de bestaande scheuren niet gevaarlijk bevonden'. Toch adviseerde hij om een gedegen onderzoek naar de mate en kwaliteit van onderheiing te doen. Versterking was nodig door twee nieuwe palen onder de fundering aan de zuidzijde te slaan en versterking van de gewelven aan de noordzijde. De heer Boersma, bouwkundig inspecteur van het bisdom, werd met de uitvoering van het werk belast. De kerk bleef dus geld kosten. In het parochiearchief bevindt zich een bedelbrief van de pastoor, gesteld in het Engels, aan een niet nader genoemde buitenlandse(?) maecenas.
De strenge winter van 1939-1940 zorgde voor een stevige vertraging van de herstelactiviteiten. Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op 10 mei 1940 zorgde voor een drastische verandering van de samenleving…

Het Vereenigingsgebouw aan de Markgraaflaan. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

Het rijke roomsche leven

In de 20e eeuw groeide en bloeide de Rooms-Katholieke gemeenschap in Vlaardingen aanvankelijk. Men was streng in de leer, misschien nog wel strenger dan in de zuidelijke Rooms-Katholieke provincies. De bedreigingen 'van buitenaf' waren in deze overwegend protestantse omgeving groter dan beneden de rivieren.
Op 1 november 1920 passeerde bij notaris P.C.W. baron Van der Feltz de koopakte van een 'pand ingericht tot koffiehuis ('De Vriendschap') en verdere opstallen met tuin en erf aan de Markgraaflaan no 24'. De koper was de 'Vereeniging Plaatselijk Comité voor de Katholieke Sociale Actie'. Het 'Vereenigingsgebouw' was geboren, een ontmoetingsplaats voor alle Vlaardingse roomsen, voorzien van een klein toneelzaaltje. Het kopen van het gebouw ging vlot, het beheren wat minder. In 1934 moest

het kerkbestuur inspringen om het Plaatselijk Comité te behoeden voor een dreigend faillissement.
In de jaren dertig schreef de pastoor een herderlijke brief aan zijn parochianen, waarin hij melding maakte van het feit dat er katholieken waren die begrafenissen lieten regelen door de Begrafenis Onderneming 'St. Jozef', bestierd door de heer Borsboom. Borsboom suggereerde met de naam van zijn onderneming, dat hij van roomse komaf was. De pastoor waarschuwde de parochianen met hem niet in zee te gaan, want hij was 'neutraal'. Hij wees de gelovigen op de R.K. Dragersvereeniging. Hij sloot zijn betoog af met: 'Wij vertrouwen dan ook, dat in de toekomst geen enkele parochiaan een overledene meer zal laten begraven door andersdenkenden, die - laten wij het nu maar eens eerlijk zeggen - achter onze rug toch maar den draak steken met onze kerkelijke plechtigheden en ceremonieën'.
Een enkeling viel uit de toon. Een scheiding (een 'causa nullitatis matrimonii') is nu vaak een drama, toen was het een regelrechte ramp. Pastoors probeerden altijd te achterhalen of er van 'schuld' sprake was of dat de scheiding lichtvaardig was. In het eerste geval kon de onschuldige dispensatie krijgen en blijvend tot de sacramenten toegelaten worden. In het laatste geval kon sprake zijn van uitzetting uit de kerk. Pastoor Maas verzocht een collega om inlichtingen over een echtpaar, dat in een scheidingsprocedure verwikkeld was. Het antwoord: 'Het is niet gemakkelijk om te beslissen wie het grootste ongelyk heeft: Mej. S. of hy zelf. Ik ben nu twee maal by haar geweest, maar het is geen katje om zonder handschoenen aan te pakken. Zy heeft een bespraaktheid, waar je van rilt. Ongelukkig de man die met zoo'n vrouwtje zyn leven mag slyten! Hy schynt nogal gedronken te hebben ofschoon een borrel voor afleiding in dit geval te verklaren is!'. Pastoors onder elkaar...
In de zomer van 1932 vertrok ene pater De Jong uit zijn vestigingsplaats Loreto terug naar Nederland. Hij verklaarde dat zijn familie iets ernstigs was overkomen. De man meldde zich bij de pastorie in Vlaardingen en - zoals gewoonlijk - werd hij als pensiongast opgenomen. Hij ging regelmatig voor in de kerk, tot zijn provinciaal overste ontdekte dat van zijn verhaal niets klopte. Deze schreef pastoor Maas om de priester onmiddellijk naar een klooster in Leuven te sturen om vergiffenis te vragen. 'Misschien is het beter om dit 's-morgens direct na de H. Mis te doen, zoodat hij nog dezelfden dag vertrekken kan, hetgeen minder opspraak zou geven'. De overste eindigde zijn brandbrief met 'Wil U ook met mij een "Onze Vader" voor den armen man bidden dat hij zich niet geheel vergooit'. De priester vertrok naar Leuven, maar kwam daar nooit aan. In een volgende brief van de provinciaal overste werd dat geconstateerd met de toevoeging: 'Is er wellicht geen vrouw in 't spel? Ik vrees ervoor!'. Uiteindelijk bleek er iets gebeurd te zijn, wat veel erger was dan 'een vrouw in het spel': pater de Jong was ingetreden in een protestants zendingshuis in Oxford...
Vooroorlogs hoogtepunt was de integrale KRO-radiouitzending van een H. Mis uit de Joannes de Dooper. Deze vond plaats in mei 1937. Het zangkoor zong de grote vierstemmige mis van de bekende Vlaardingse musicus Jos Vranken. Pastoor Van der Sman kreeg kort na de uitzending een persoonlijke brief van pater Perquin, de voorzitter van de KRO, waarin hij hem hartelijk dank zegde voor Van der Smans 'levendige, waardige predikatie'.
Het was nog volop de tijd van 'het rijke roomsche leven'. De kerk zat bijna altijd vol. In de kerstnachtdienst ontstond zelfs jaarlijks een ordeprobleem. De kerk was te klein voor het aantal kerkgangers. Voorrang kregen steeds degenen die al een vaste plaats in de kerk hadden, vervolgens andere katholieken en 'desnoods ook Protestanten'. In 1923 werd de orde bovendien gehandhaafd door het inzetten van 'twee politieagenten versterkt door twee flinke Katholieken'. Het veertig-urengebed bestond nog, ooit in de 16e eeuw ingesteld om de uitspattingen van vastenavondvieringen tegen te gaan. Het H. Sacrament werd daartoe veertig uren lang, verdeeld over drie dagen, ter aanbidding uitgesteld. Zondagmiddag ging men voor de tweede keer ter kerke voor het Lof. Er was nog een Hoogmis, die 'solemneel' werd genoemd. Gedurende de jaarlijkse vastentijd mocht niet getrouwd worden en er werd nog zeer intensief 'biecht gehoord'. Elke week werd eenmaal het Rozenhoedje gebeden. En ook was de katholieke kerk van toen: 'Van 's middags 12 uur op Allerheiligen t/m den geheelen Allerzielendag kunnen de geloov. een vollen aflaat v.d. geloov. zielen verdienen. Voorwaarden: biechten en communiceeren, de kerk bezoeken of kapel op 't kerkhof en bidden tot intentie van den Paus. Zij die op deze dagen verhinderd zijn die aflaat te verdienen, kunnen deze inhalen op Zaterdagmiddag tot en met Zondag, 3 en 4 Nov.'. Aldus 'De Kerkklok', het mededelingenblad van de Joannes de Dooperkerk in oktober 1945.
Bij de doop werden de ouders vergezeld door de doopheffers, de peter en de meter. Peter en meter mochten zijn 'alléén Katholieken, die hun godsdienstplichten trouw vervullen en het peterschap te voren hebben aangenomen, liefst schriftelijk'. Vrouwen die moeder waren geworden, werden dringend aangespoord 'vast te houden aan het mooie gebruik van 'De Kerkgang' doen, een 'zeer lofwaardige plechte dankzegging voor de geboorte van een kind'.
In het jaarboek van katholiek Vlaardingen werden de geboden en verboden opgesomd, waar elke gelovige zich aan te houden had. In de kerk paste het uiteraard niet om te laat te komen, maar zeker ook niet om te vroeg weg te gaan. Voorts werd de gelovige geacht niet met brandende sigaar of sigaret binnen te komen. Elke vrouw diende een 'werkelijke hoofdbedekking' te hebben. En: 'Als het Allerheiligste is uitgesteld; als het tabernakel geopend is;

als de H. Hostie openlijk op het altaar ligt tusschen Consecratie en Communie, behoort men bij binnenkomen of weggaan te knielen op beide knieën met hoofdbuiging. Anders op één knie (n.l. met de rechter op den grond); werkelijk knielen en niet alleen maar een knikje maken met de knie. O.L. Heer is zoo gevoelig en dankbaar voor de geringste moeite en waardeering!' Als de gelovigen de kerk passeerden, was het een goede gewoonte Christus te groeten met een schietgebed en de hoed of pet af te nemen. Als de priester de H. Communie over straat naar een zieke bracht 'stapt dan van uw fiets af en maakt ruim baan; laat anders denkenden dan gerust door uw eerbiedige houding en groet bemerken, dat er een heel bijzonder Iemand voorbijgaat. Leert uw kinderen van jongs af aan, waaraan zij kunnen zien, dat de priester Ons Heer bij zich draagt.'
De wekelijkse collecten waren niet alleen voor de parochie, maar bovenal ook voor allerlei goede roomse zaken. Zo werd rond 1930 gecollecteerd voor de Pieterspenning, het seminarie, bijzonder onderwijs in het bisdom, de bescherming van meisjes, het Heilige Land, de R.K. militairen en voor de Afrikaanse missie. Ook het S. zakje (??) van het bisdom werd begunstigd.
In 1924 - vlak na een ophoging en een westelijke uitbreiding van de begraafplaats met een gedeelte van 'de tuin van Ruigrok' - verscheen een (nieuw) reglement 'betreffende de RC Begraafplaats van Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht'. De graven waren onderverdeeld in vier 'gewone' klassen, waarbij voor een eerste-klas-graflegging *f* 46,- moest worden betaald en voor een vierde-klas-graflegging *f* 6,-. Daarnaast waren er nog vier klassen voor kinderen die hun eerste H. Communie nog niet gedaan hadden. Hier liepen de prijzen uiteen van *f* 12,- tot *f* 4,50. De twee hoogste 'gewone' klassen konden voorzien in eigen graven, die ten hoogste 25 jaar konden blijven bestaan, tenzij daarna jaarlijks een som van *f* 10,- aan het kerkbestuur betaald zou worden. De pastoor moest te allen tijde goedkeuring geven aan voorgestelde grafmonumenten. Bij de lagere klassen waren grafmonumenten, zerken of kruisen verboden. In 1931 werd de karakteristieke toegangspoort gebouwd voor de begraafplaats, die inmiddels officieel de R.K. Begraafplaats Sint Barbara was gaan heten.

De oorlogsjaren en wederopbouw

Na 10 mei 1940 leek het parochiële leven gewoon door te gaan. Om de financiële situatie van de parochie op langere termijn veilig(er) te stellen, besloten het kerkbestuur en het R.K. Armbestuur al snel na de bezetting alle landerijen in de Broekpolder te verkopen. Dit bracht een verrassend hoge som op. Gesuggereerd werd dat dit mede veroorzaakt werd door het feit dat de gemeente Vlaardingen de landerijen in de Broekpolder wel eens nodig zou kunnen hebben voor stadsuitbreiding (sic!).
Verder maken de notulen van het kerkbestuur incidenteel gewag van de veranderde omstandigheden. Bij de bomaanval in oktober 1940 leed het kerkbestuur een lichte schade van *f* 229,87 aan de gebouwen aan de Hoflaan. Begin 1941 oordeelde het bestuur dat het een neutrale houding zou aannemen ten opzichte van de Winterhulp Nederland: 'De actie schijnt bedoeld tegen particuliere en kerkelijke liefdadigheid'.
Voorjaar 1942 vorderde de Duitse bezetter het op 7 januari 1940 ingewijde R.K. Jeugdhuis aan de Joubertstraat. Dit had tot gevolg dat het Wit-Gele Kruis en de R.K. Bibliotheek verplaatst moesten worden naar het Vereenigingsgebouw. Het kerkbestuur vertrouwde erop een huurvergoeding te kunnen bedingen bij de Duitsers. Dat vertrouwen bleek wat naïef; daar ging de Duitser niet op in...
Op 15 december 1942 kwam een 'door de overheid aangestelde' aannemer met een vrachtwagen naar de kerk. Binnen drie uur had hij met behulp van staaltrossen de beide luidklokken uit de toren door de galmgaten gemanoeuvreerd. De Joannes-de-Dooperklok uit 1873 en de Mariaklok uit 1870 gingen naar de Duitse smelterijen... In 1943 slaagde pastoor Van der Sman erin, om van de heer Roodenburg, verbonden aan de Zethametafabriek, een pijp uit een schip te krijgen. 'Deze werd aan koorden opgehangen, de hamerklepel van 't uurwerk sloeg er tegen en de uren werden dus ersatzgewijze weer geslagen, tot blijdschap der omwonenden'.
Toen in de zomer van 1944 de glas-in-loodramen gerestaureerd moesten worden (het tempo van restaureren lag heel laag vanwege het gebrek aan menskracht en aan grondstoffen) besloot het kerkbestuur deze ramen voorlopig in de kelder van de kerk onder te brengen, om ze te beschermen tegen luchtgevaar. Het kerkgebouw stond gedurende lange tijd in de steigers tijdens de bezettingsjaren.
Zoals hierboven vermeld kon de aannemer in het voorjaar van 1940 starten met de broodnodige restauratie, maar het uitbreken van de oorlog stagneerde alles. Vijf jaar later was de zaak er uiteraard niet beter op geworden. Daar kwam nog bij dat het kerkbestuur tot zijn spijt moest constateren dat de Duitse bezetter gevorderde gebouwen allesbehalve 'op orde' had achtergelaten. Vooral de St. Willibrordusschool aan de Boschlaan was er zeer slecht aan toe: ontdaan van alle meubilair en leermiddelen en niet meer dan een bouwval. Herstel en vervanging van een en ander kostte het kerkbestuur bijna *f* 25.000,- (1945!). Zo kreeg het Vlaardingse kerkbestuur ook zijn aandeel in de noodzaak tot wederopbouw van een danig ontwrichte maatschappij.
Na grondig onderzoek constateerde 'huisaannemer' Van Rooijen in oktober 1945 dat zich grote scheuren bevonden in het gewelf van de kerk. Om de zaak aan te pakken, plaatste hij een stelling achter het hoofdaltaar, die er voorlopig niet zou verdwijnen...
Na de oorlog duurde het (begrijpelijkerwijs) vrij lang,

voordat de firma Petit & Fritsen nieuwe klokken kon leveren. Pastoor Theissen verzocht de firma in januari 1948 om ze snel te leveren: 'We zitten er werkelijk naar te snakken in onze Parochie, waar we met een kleine minderheid Katholieken verzinken temidden van een overgrote meerderheid Protestanten. We moeten nodig wat meer leven kunnen maken'. Eind 1948 werden de grote Willibrordklok en de kleinere Joannes-de-Dooperklok in de toren gehangen. In de Zaal Harmonie voerden parochianen de klokkenrevue 'Het klinkt als 'n klok' op, onder de muzikale leiding van Nico Corver en onder algehele leiding en regie van Koos en Henk van der Linden.

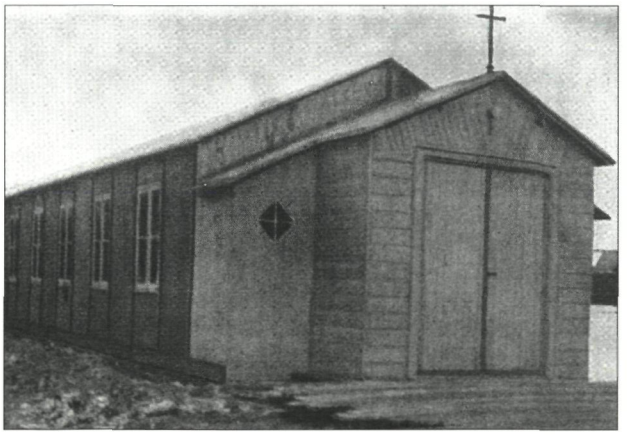
Na de Tweede Wereldoorlog bestond de Nederlandse, en dus ook de Vlaardingse, maatschappij uit strikt gescheiden werelden van katholieken, gereformeerden, hervormden en 'andersdenkenden'. Katholieke vrouwen waren met elkaar verbonden, oorlogsslachtoffers, eerstehulpverleners, jeugdverenigingen, boekenlezers (de R.K. Bibliotheek!), dagbladlezers ('De Maasbode' en 'Het Nieuwe Dagblad', 'De Volkskrant'), sporters (R.K. WIK, de dansclub 'Ons Genoegen'), spaarders (De Centrale Volksbank), enz., enz. De R.K. gidsen, de vrouwelijke verkenners ('scouts', zouden we tegenwoordig zeggen), hadden hun onderkomen in de kelder onder de kerk, de twee groepen R.K. verkenners huisden op de zolderverdieping van het schoolgebouw aan de Boschlaan en op de zolder van het Jeugdhuis. De Kajotters mochten gebruik maken van de zolder van het Vereenigingsgebouw aan de Markgraaflaan. De voetbalvereniging R.K. WIK mocht in 1959 rekenen op financiële ondersteuning van het kerkbestuur. Het gemeentebestuur wilde maar marginale steun verlenen aan de verdere uitbouw van de club. In een brief aan het kerkbestuur van 15 mei van dat jaar klaagde het bestuur van WIK over de houding van het gemeentebestuur: 'Het zou immers de doodsteek betekenen voor onze kath. sport wanneer wij in de hoek geduwd werden, waar men ons wilde hebben'.
Zr. Foet haalde als verloskundige de Rooms-Katholieke baby's. Bij te weinig pecunia konden de jonge moeders steun (in geld of in natura) krijgen van de 'Maria Vereeniging tot Ondersteuning van Behoeftige Kraamvrouwen'. De Rooms-Katholieke Vlaardinger kocht zijn boeken en rozenkransen bij Boekhandel Broekmans op de Hoogstraat, kocht zijn brood bij W.A. van den Boom op het Weeshuisplein of bij P.J. Suijker in de Rijkestraat ('Geen broodje puiker dan dat van Suijker!'), hij zocht zijn kleding uit bij Magazijn 'De Zwaan' (eigenaar L.A. Hoekstra) in de P.K. Drossaartstraat en liet deze stomen bij Stoomwasscherij 'De Hoop' in de de Landstraat, hij ging voor zijn levensmiddelen naar R. van der Velden in de Markgraaflaan en liet zijn schoenen repareren bij Rijks-Gediplomeerd Schoenhersteller C.W. Schoenmakers (sic!). Mevrouw Schoenmakers tot slot was 'Medisch-Gediplomeerd Chiropodiste'. En allen waren ze uiteraard aangesloten bij de R.K. Middenstandsvereeniging 'De Hanze'.
In totaal woonden er in Vlaardingen in 1950 5.000 parochianen en de noodzaak van een nieuw kerkgebouw, ook met het oog op de uitbreidingsplannen richting het westen, werd steeds meer voelbaar.

Nieuwe parochies

Vlaardingen breidde groots uit na WO II; de kerken konden niet achterblijven. De Nederlands Hervormde Kerk was bij de volkstelling van 1947 nog veruit de grootste kerkgemeenschap (22.774 lidmaten). Daarachter volgden met beide ca 5.350 gelovigen de Gereformeerde Kerken en het Rooms-Katholieke Kerkgenootschap. Overigens verklaarden ook 5.388 mensen geen kerkgenootschap aan te hangen. De meeste katholieken woonden percentueel in het centrum van de stad.
Op 2 april 1946 meldde pastoor Van der Sman dat hij op het stadhuis een gesprek had gehad over de uitbreidingsplannen van de gemeente. Deze plannen wezen in 'de westelijke richting, Indische Buurt en Vettenoordschepolder'. De pastoor stelde voor een onderzoek in te stellen naar de plaats voor een nieuw kerkgebouw. Hij schreef de minister: 'Eén hulpkerk hebben we al spoedig nodig, n.m.l. in het Westen: behalve de nieuwbouw van Gemeentewege bouwt hier de Shell in de eerste drie jaren al 900 woningen. De personeelschef, Katholiek, beweert, dat de Communisten tamelijk wel worden uitgesloten en de "steile" protestanten daar niet willen werken omdat het continu-bedrijf is, m.a.w. dikwijls Zondagsbeurten geeft.'
In eerste instantie ging de gedachte uit naar 'het gedeelte Burg. Pruissingel geprojecteerd buiten de Maassluissche Dijk'. In 1948 werd een 'commissie van wijze mannen' ingesteld om te onderzoeken waar 'in het westen van de stad' een noodkerk gebouwd zou kunnen worden. Al snel kwam de Insulindesingel 'in zicht'.
Op 4 september 1950 opende de zogenaamde Finse School haar deuren, een eerste Rooms-Katholieke 'aankleding' van de nieuwe wijk. Het 'Finse' aan dit schoolgebouw lag hem in het feit dat het geheel opgetrokken was van hout. De officiële naam werd Don Boscoschool. Ook elders werden in hoog tempo nieuwe schoolgebouwen gebouwd. Er kwam een kleuter- en lagere school in de Babberspolder en naast de kerk aan de Hoogstraat verscheen een school voor v.g.l.o. en u.l.o. In de jaren van wederopbouw werd nog eens duidelijk hoezeer het kerkbestuur - en later 'de kerkbesturen' - bemoeienis had met het Rooms-Katholieke onderwijs in Vlaardingen. Een overkoepelende Rooms-Katholieke schoolcommissie werd in het leven geroepen als toezichthoudend bestuur op alle katholiek onderwijs. De onderscheiden kerkbesturen waren tevens verantwoordelijk voor het Rooms-Katholieke onderwijs in Vlaardingen. Wanneer er geruch-

ten rondzoemden dat zaken niet gingen, zoals ze moesten gaan, werden schoolhoofden al snel ter verantwoording geroepen in het kerkbestuur. Per 1 januari 1954 werden alle schoolgebouwen in eigendom overgedragen aan de onderscheiden parochiebesturen.
De parochie van Sint Willibrordus werd op 20 januari 1951 opgericht door de toenmalige bisschop van Haarlem mgr. Huibers. Hij benoemde A. de Bot als bouwpastoor. Vanuit in eerste instantie een noodgebouw kon deze gaan werken aan definitieve huisvesting. Dit noodgebouw verrees aan de Curaçaolaan naast de Don Boscoschool. R. Reijnen, deken van Schiedam, wijdde de noodkerk op 23 december 1950 in. De kerk lag toen nog ogenschijnlijk ver van de stad, temidden van weilanden, 'bedekt met sneeuw en ijs', aldus een journalist van de Nieuwe Vlaardingsche Courant. 'Een eenvoudige directie-keet (in wezen was het een voormalige kantine van een fabriek) is hier door vaardige handen herschapen in een stemmig, intiem Godshuis'. Er konden slechts 125 mensen in. Maar de pastoor was trots op zijn kerkelijke behuizing. Hij noemde de noodkerk 'de kathedraal van het westen' of ook wel 'onze missiestatie', verwijzend naar vroegere tijden. Elke zondag zaten vier H.H. Missen vol...
De Katholieke Illustratie wijdde kort na de opening van het noodkerkje een uitgebreide reportage aan Vlaardingen: '(Het noodkerkje)...zal zo spoedig mogelijk worden vervangen door een grotere parochiekerk, welke daar hard nodig is. Ook zal er in een andere nieuwe wijk nog een parochiekerk moeten verrijzen: binnen het tijdvak van slechts enkele jaren groeit Vlaardingen van één parochie uit tot drie. En zo geeft deze gemeente aan de Nieuwe Maas een sprekend beeld van wat vele steden, grote en kleinere, in de komende jaren te zien zullen geven: grote uitbreidingen met als gevolg de dwingende noodzaak van nieuwe parochiekerken'.

De St.-Willibrordus-noodkerk aan de Curaçaolaan. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

De eerste 'echte' Willibrorduskerk, gelegen aan de Insulindesingel. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

In de gemeenteraadsvergadering van 5 juli 1951 lag een verzoek voor van het kerkbestuur om een perceel grond te mogen kopen in het 'vierkant' Surinamesingel, Insulindesingel, Curaçaolaan en de R.K. Finse School. Daar zou het nieuwe kerkgebouw moeten verrijzen. De raad stemde toe.
Na de eerste paal op 14 februari 1952 en de eerste steen op 11 juni 1952 verrees de schepping van de Rotterdamse architect A.J.M. Buys. De bouw was aangenomen door de heren Kloppers sr. en jr. uit Schiedam voor de prijs van *f* 293.268,-. Eén van de geldschieters was het Rooms-Katholieke warenhuisconcern Vroom & Dreesmann. Het gaf regelmatig cadeautjes voor het interieur, zoals gordijnen en altaardekkleden. Van de gemeente hoefde pastoor De Bot niets te verwachten. In zijn wekelijkse parochiestukjes schreef hij zurig: 'Wat heb je aan sportvelden, volkstuintjes, etc...? Wat zou het grote recreatieoord (het te bouwen Kolpabad) wat er komt niet kosten?' Het was duidelijk dat de pastoor andere prioriteiten stelde.
De inwijding van de kerk geschiedde op 21 december 1952, de eerste H. Mis werd opgedragen in de kerstnacht daaraanvolgend. De consecratie tenslotte geschiedde op 9 juni 1953. De kerk had 700 zitplaatsen. Het gebouw op zich was eenvoudig gehouden, omdat er weinig geld beschikbaar was. Daarenboven achtte het bisdom het nog niet opportuun om in de zich ontwikkelende Westwijk al meteen een definitief kerkgebouw te plaatsen.
In hetzelfde jaar werd de noodkerk verkocht voor *f* 4.000,-. Het gebouwtje verhuisde naar Pernis, alwaar het ook dienst ging doen als Willibrorduskerk. De pastoor poogde bij wethouder De Bruijn nog een lans te breken om de noodkerk te behouden voor het jeugdwerk, maar daar had de magistraat geen zin in. Al op 21 augustus van dat jaar deed een eerste kapelaan zijn intrede in de nieuwe parochie: kapelaan J.C. Loerakker. Hij specialiseerde zich

De noodkerk van de H. Geestparochie aan de Seringenstraat. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

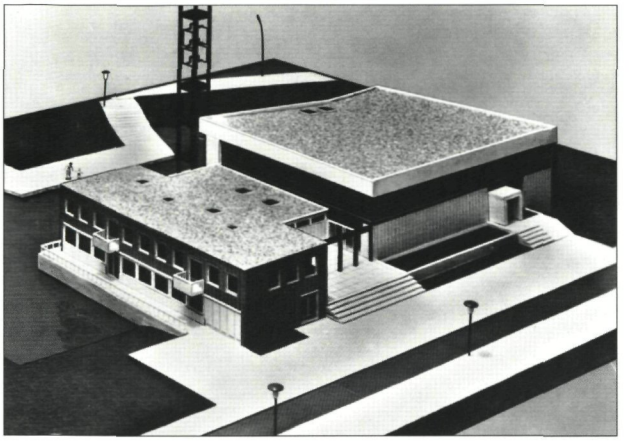

De eerste 'echte' H. Geestkerk, gelegen aan de Van Hogendorplaan. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

in datzelfde jeugdwerk voor een gage van *f* 75,- per maand. In 1955 lazen de geestelijken elke zondag vijf H.H. Missen, geholpen door de Witte Paters uit Rotterdam.

Op 6 juni 1953 besloot bisschop Huibers tot de oprichting van een derde parochie in Vlaardingen, die zou omvatten de Babberspolder ('Barbarapolder') en Vlaardinger-Ambacht. De parochie was gewijd aan de H. Geest. Per apostolische brief van 21 april 1954 stelde de bisschop van Haarlem de grenzen vast van de nieuwe parochie. L.M. Sluys werd benoemd tot eerste pastoor, die ondersteund ging worden door vier kerkmeesters. Op 28 augustus van dat jaar werd een noodkerk ingewijd, die gelegen was aan de Seringenstraat. De voorbereidingen tot de bouw van de definitieve kerk aan de Van Hogendorplaan waren op 25 november 1957 zover gevorderd, dat de eerste paal van de 125 de grond inging voor dit gebouw, dat ontworpen was door architect N. van der Laan uit Rosmalen. Op de eerste steen, die gelegd werd op 6 mei 1958 door de deken, stond gebeiteld 'Lapidos vivos convoco in habitaculum Dei in spiritu': 'Ik roep de levende stenen op tot een verblijfplaats van God in de geest'. De kerk - de totale bouwkosten bedroegen *f* 750.000, - kreeg een 17,5 meter hoge toren. Parochianen bouwden zelf mee aan het kerkgebouw: zij vervaardigden eigenhandig de ijzeren kapconstructie. Op 1 juli 1959 wijdde deken Reijnen de kerk in. Het Vlaardingse gemeentebestuur gaf de parochie een luidklok cadeau. Datzelfde gemeentebestuur was geheel aanwezig bij de consecratie van het gebouw door bisschop Jansen op 21 oktober 1959.

Pas in de loop van 1956 werd duidelijk hoe de nieuwe Westwijk zich zou ontwikkelen. Eind 1957 adviseerde de zogenaamde Situeringscommissie van het bisdom om te komen tot een bijkerk 'ten zuidwesten van de Rijksweg'. Die bijkerk werd na veel discussie in gebruik genomen op 29 september 1959. Er was erg veel behoefte aan een bijkerk, omdat veel parochianen 'lange afstanden' moesten afleggen naar de Willibrorduskerk. Lang heeft de 'eerste' Willibrorduskerk niet bestaan. Naarmate de uitbreiding van het westelijke gedeelte van Vlaardingen voortschreed, bleek de kerk steeds meer op de verkeerde plek gebouwd te zijn.
In maart 1963 begon de zoektocht naar een architect voor een nieuwe kerk. Een gedeelte van de Joannes de Dooperparochie ging naar de H. Geest en een deel van de Willibrordus naar De Dooper. De rest was het grondgebied van de nieuwe Westwijk voor de nieuwe Willibrordus. De bestaande Willibrordus moest dus al weer snel verdwijnen, dit tot groot verdriet van bestuur en parochianen. De pastoor vond het maar 'een nare geschiedenis'. Na de plotselinge dood van deze herder werd op 13 januari 1964 een nieuwe bouwpastoor benoemd: P. van Stralen. Hij wist een lap grond aan het Erasmusplein van de gemeente te verwerven.
Bisschop Jansen was degene, die op 1 oktober 1966 de eerste paal de grond in dreef voor de bouw van het nieuwe kerkgebouw van de Willibrordusparochie in de Westwijk, met aanpalend een wijkcentrum voor de Vereniging Wit-Gele Kruis en een jeugdruimte. Dit gebouw werd op 8 september 1967 door diezelfde bisschop van Rotterdam geconsacreerd. P.C.J. Blauwhof uit Rotterdam was aangezocht als architect; de aannemer was Bouwbedrijf J.Th. van Mierlo uit Delft. Zoals gewoonlijk ging het niet altijd even soepel met de architect. Zonder medeweten van het kerkbestuur voerde hij plotseling allerlei bezuinigingen in, omdat hij 'uit moest komen': hij schrapte de schuifwand, versoberde de toren. Dit alles zorgde voor - aldus de notulen van de kerkbestuursverga-

Een maquette van de Willibrorduskerk op het Erasmusplein. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

dering - 'een teleurstellende en minder prettige vergadering'. Ook een zinsnede als 'De architect zet op zijn manier uiteen...' spreekt boekdelen.
Het was voor die tijd een modern gebouw met fraaie lichtinval. Bij de ingang was een glas appliquéraam aangebracht, uitbeeldend de patroon van de kerk, van de hand van B. Zijlmans. Bij de nieuwe kerk kwam een klokkenstoel, die een beeldbepalend element in de omgeving zou gaan worden. De bouwkosten voor de kerk en het aanpalende zaaltje bedroegen *f* 446.525,- en voor de pastorie *f* 115.315,-. Enig soulaas voor de zware financiële offers brachten de bijdragen van grootwinkelbedrijven als De Gruijter (*f* 25,-), Albert Heijn (*f* 100,-) en de Boerenleenbank (*f* 300,-).
In het oude gebouw was inmiddels op 3 september 1964 de laatste eredienst gehouden. Enige tijd werd het kerkgebouw gebruikt als indoor-trainingsfaciliteit voor de voetbalvereniging Fortuna. Even overwoog het kerkbestuur het gebouw te behouden als geestelijk centrum (b.v. ten behoeve van het Bedrijfsapostolaat), maar dit was financieel niet verantwoord. Ook het gemeentebestuur toonde belangstelling voor het gebouw, maar besloot ervan af te zien na een lange aarzeling van twee jaren. Bouw- en aannemingsbedrijf D. Kreuger uit Schiedam kocht uiteindelijk het leegstaande pand voor *f* 350.000,- met een plan in zijn achterzak om op die plaats 84 woningen in zeven bouwlagen te gaan bouwen. Het gebouw werd gesloopt in 1969.
In datzelfde jaar telde de Willibrordusparochie 3809 parochianen, waarvan 2240 praktiserend.
De nieuwbouw drukte zwaar op de financiën van de parochie. Het kerkenfonds moest jaarlijks een groot bedrag genereren voor de voor die tijd torenhoge schuld, die de parochie aan het bisdom te voldoen had: *f* 750.000,-. Per jaar moest daarvan *f* 20.000,- afgelost worden.

Een drama met uiteindelijk een gelukkig resultaat

Inmiddels was het nog slechter gegaan met de aloude parochiekerk aan de Hoogstraat. Het onderhoud bleek veeleisend en was - zoals boven al geschreven - door de stilstand in de oorlogsjaren achterwege gebleven. Architect Valk ontvouwde een restauratieplan, waarmee de bisschoppelijke bouwinspecteur niet kon instemmen. Maandenlange discussies zorgden ervoor dat er nog steeds niets gebeurde, terwijl de scheuren breder werden. Eén van de belangrijkste problemen: moet er zoveel geïnvesteerd worden in een kerk die wellicht op termijn echt niet meer te renoveren zou zijn? Men gaf het gebouw uiteindelijk het voordeel van de twijfel.
Eerst in 1949 kon men aanvangen met de uitgebreide opknapacties, waartoe aannemer Thunissen de opdracht kreeg. Thunissen bracht nieuwe trekspanten in de kerk aan en verstevigde de zuidgevel extra. De kerk werd zelfs weer opnieuw onderheid. Het kerkbestuur liet tegelijk het hoofdaltaar vernieuwen en de sacristie opknappen. Het kostte in totaal bijna *f* 100.000,-...
Echter, toen pastoor Rouw in januari 1953 in Vlaardingen aantrad, trof hij, zo schrijft hij in zijn memoires, weer een kerk aan die er desolaat uitzag: 'Ik kon er weinig fraais van vinden, ook al was het dan een bouwwerk van Kuypers. De parochianen evenwel waren zeer aan hun kerk gehecht en vonden het een pracht! Ook de andere eigendommen van de Kerk vertoonden een verwaarloosden indruk'. Vier jaar na de restauratie zaten er weer dikke scheuren in enige muren. De bouwinspecteur, die periodiek verscheen, suste pastoor en parochianen in slaap met de woorden: 'U moet gewoon wennen aan een paar scheuren in een kerk'. Pastoor Rouw maakte daarom grootse plannen om altaar en priesterkoor op te knappen.
Helemaal dramatisch werd de situatie na de watersnoodramp van 1 februari 1953. Het Hoogheemraadschap Delfland besloot naar aanleiding van die ramp structureel het grondwaterpeil te laten zakken. Hierdoor kwam een groot gedeelte van de houten fundering na verloop van tijd droog te staan. Zo ontstonden levensgevaarlijke verzakkingen, waardoor de situatie al snel onhoudbaar en onverantwoord werd.
Maar pastoor Rouw ging, wel iets vermoedend, maar door niets en niemand daarin bevestigd, renoveren. In september 1955 schreef de bisschoppelijke bouwinspectie 'dat we met de thans optredende scheuren een beetje voorzichtig te werk moeten gaan'. Vlak voor de start van de renoveringswerkzaamheden liet pastoor Rouw de grootste scheur zien aan de aannemer. Deze schrok daar zo van, dat hij adviseerde een gedeelte van de kerk af te zetten en een nader onderzoek te doen. Vooral de parochianen waren de zondag daarna erg verbaasd: er was toch helemaal niets aan de hand? Dat zei toch iedereen steeds? Nadere onderzoeken duurden erg lang, de onrust werd weer wat minder

en intussen was de pastoor aan het opknappen. Op 19 februari 1956 werd het geheel vernieuwde priesterkoor in gebruik genomen.
En toen ging het snel. Op 22 februari 1956 meldde de pastoor de toestand aan de bisschop en hij hoopte 'dat dit niet zal leiden tot het aanvragen van een machtiging om grote kosten te maken'. Zo ver kwam het (nog) niet. Op 20 maart daaraanvolgend kwam het bericht van het onderzoeksbureau: sluit de kerk zo spoedig mogelijk en breek hem af. Uit het bouwkundig onderzoek bleek dat 'de hoofdmuur met kolommen van de zuidzijde een ontstellende werking vertoont. Er zijn grote scheuren, uitbuigingen en verzakkingen ontstaan, waardoor o.a. de tweede kolom, vanaf het zangkoor gerekend, dreigt uit te knikken met kans op instorten van deze hele gevel. (...) Onverbindend schatten wij, dat algehele en afdoende restauratie een bedrag zal vergen van vier à vijf ton. Wij zijn van mening, dat U voor dit bedrag beter een nieuwe kerk kunt laten bouwen'. Op 24 maart kwam het bericht van de meelevende bisschop (de vicaris had het - zo schrijft Rouw - te druk met de Goede Week, ofwel met het voorbereiden van een reis naar Oostenrijk...), dat de Barbarakapel op de R.K. Begraafplaats aan het Emaus ter beschikking van de parochie stond voor de eredienst.
Al op 25 maart 1956 werd de pastoor gedwongen zijn laatste H. Mis in de Cuyperskerk op te dragen. 'Het was doodstil, toen ik tijdens de missen het verpletterende nieuws mededeelde'. 's Avonds was er Lof. 'Om vijf uur was de kerk stampvol en zong het koor zijn schoonste zangen(...). Voor het laatst werd de zegen gegeven - daarna zongen allen nog een Marialied. Toen viel de stilte en werd de doodsklok geluid. Velen hadden de tranen in de ogen en konden maar geen afscheid nemen van wat hun dierbaar was geworden. Slechts heel langzaam liep de kerk leeg. Wat er in mij omging zal ik hier niet neerschrijven, maar wel schrijf ik op, dat ik geen enkele pastoor zo'n leed toewens'.
De kapel was veel te klein, mensen stonden veelal buiten de kapel te luisteren. Met hangen en wurgen en met staanplaatsen in de open lucht konden maximaal 300 mensen per keer de dienst bijwonen. 'Zelfs met 6 missen zouden nog niet alle parochianen kunnen worden opgevangen', schreef Rouw. Het aantal uitgereikte HH. Communies daalde van 80.000 in 1955 naar 52.000 in 1956. De Mariakapel in het portaal van de kerktoren, een geschenk van de parochianen bij het zilveren jubileum van de pastoor in 1953, werd intussen provisorisch ingericht als dagkapel.
In mei 1956 gaf het net opgerichte bisdom van Rotterdam aan de pastoor toestemming de Leidse architect J. van der Laan in de arm te nemen om een ontwerpschets van een nieuwe kerk en aanpalende school te maken. Het leek

Een doop in 1955. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

voorspoedig te gaan, maar voor pastoor Rouw ging het juist allemaal erg langzaam. Lang leek het erop dat een noodvoorziening (aan de overkant van de Biersloot aan de Vaartweg) voor het einde van dat jaar klaar zou zijn, maar pastoor Rouw schrijft in zijn memoires: 'Stemmig werd Kerstmis gevierd met 6 missen vanaf 3 uur in de nacht. Men had alleen toegang op kaarten en men mocht slechts één mis bijwonen'.
In oktober 1956 begon de gedeeltelijke sloop van de kerk. De toren kon blijven staan, omdat deze steviger dan de kerk verankerd was in het dijklichaam van de Hoogstraat. Van der Laan intussen kwam met verscheidene bouwontwerpen voor de kerk en daarnaast een nieuwe school. Het fraaiste ontwerp, dat niet werd uitgevoerd, was er een, waarbij de kerk tegen de Vaart gebouwd werd. Tussen kerk en school was een fraai kerkplein gepland, geprojecteerd op de plaats van het huidige Palet.
Op 25 maart 1957, op de dag af één jaar na de laatste H. Mis in de oude kerk, werd door de deken in een plechtig lof de noodkerk in gebruik genomen, bestaande uit een gedeelte van de te slopen kerk. De sloop en de bouw van de noodkerk kostten in totaal *f* 55.879,-. Een parochieel bouwfonds werd ingesteld om zoveel mogelijk parochianen op te wekken financieel bij te dragen. In de landelijke pers verscheen een ingezonden bericht van een oud-parochiaan, die alle andere oud-parochianen in Nederland opriep mede in de geldbuidel te tasten.
Ter illustratie hoe expansief de katholieke gemeenschap nog steeds was, moge het verzoek van het bisdom dienen, om in 1961 een intensieve kerkbezoektelling te houden. Er moesten in het bisdom zoveel kerken bijgebouwd worden, dat men - vanwege de matige financiële omstandigheden - eerst een helder beeld wilde hebben van het totale aantal

kerkbezoekers. In de Joannes kerkten elke zondag rond de 1500 gelovigen. De expansie liet zich ook zien in het aantal neomisten, dat in die jaren de eerste H. Mis opdroeg in de eigen parochiekerk: Theo Hulspas op 1 juni 1958, Piet van der Linden op 26 juli 1959 en Luc Halkes op 27 mei 1961. In de discussie rond een nieuw kerkgebouw werd ook de verwachte expansie van de stad meegenomen. Rekening houdend met het feit dat Vlaardingen zou moeten uitgroeien naar 140.000 inwoners bepaalde het Katholiek Sociaal-Kerkelijk Instituut in 1956 dat - uitgaande van vijf H.H. Missen per zondag - met een kerk met ca 700 plaatsen rekening moest worden gehouden.
Maar Vlaardingen (en vooral de pastoor) moest wat betreft nieuwbouw geduld hebben. Liefst had Rouw de spade meteen eind 1957 in de grond gestoken willen hebben, maar dat was onhaalbaar. Een grote tegenslag was ook het feit dat de gemeenteraad midden 1958 een B&W-voorstel om kerkenbouw te subsidiëren torpedeerde. Dit geld was speciaal bedoeld om de toren te behouden en te restaureren. 'Wij zitten dus wel in een impasse', schrijft Rouw. Als het behoud van de toren een breekpunt zou worden, dan was Rouw bereid deze op te offeren: '(...) 4000 parochianen een last van *f* 70.000,- opleggen, omdat 62.000 Vlaardingers zo graag naar die toren kijken?' Rouw had trouwens erg veel last van 'de duistere machten der ambtenarij'. Hij ergerde zich vreselijk als brieven traag (of soms helemaal niet) beantwoord werden '(...) omdat de brief bij wethouder Walstra weer helemaal onderaan in het onderste dossier van de onderste bureaula ligt'.
Eind 1958 bleken noch B&W noch het bisdom bereid te zijn een bouwontwerp met behoud van de toren te ondersteunen. Conclusie van de pastoor in zijn eerste zondagspreek van 1959: de toren gaat gesloopt worden. Op maandag meldde zich al een slopersbedrijf, maar dat ging wat al te vlot, vond Rouw. De parochianen reageerden teleurgesteld. Een nieuw soberder plan van de architect, het afzien van de bouw van een grote nieuwe pastorie en een spectaculaire groei van het parochiële bouwfonds door grote giften van parochianen resulteerden in juli 1959 in een heel ander geluid. De toren kon wellicht toch behouden blijven. Het bisdom kon instemmen met de nieuwe plannen. In maart 1960 presenteerde de architect zijn vijfde bouwplan, dat in brede kringen grote steun kreeg. Het leek te gaan lukken... Intussen was bij de bouwplannen ook een nieuw verenigingsgebouw voor de jeugd getrokken. Tot dan toe 'soosde' de jeugd in het gebouw aan de Markgraaflaan, dat op de nominatie stond gesloopt te worden.
Pastoor Rouw werd op 3 juni 1961 ontboden bij de bisschop, waar hij te horen kreeg dat hij per 17 juni daaraanvolgend(!) benoemd zou worden tot pastoor in Wassenaar. Rouw was ervan onderstehoven. Juist in een cruciale fase van de voorbereiding tot de bouw van de kerk werd hij elders geroepen. Hij sprak zijn zorg erover uit bij de bisschop, maar die was - zoals altijd in die dagen - onvermurwbaar. Hij zou ervoor zorgen dat het voor de parochianen geen 'vaandelvlucht' leek; neen, het was een promotie voor Rouw. Rouw aanvaardde het met moeite.
Op 19 juni werd zijn vertrek openbaar, alsmede de naam van zijn opvolger: Frederik Grent, tot dan toe moderator-godsdienstleraar van het Edith Steinlyceum voor meisjes in Den Haag. Op de afscheidsavond van Rouw kon hij de definitieve tekeningen van het nieuwe kerkgebouw overhandigen aan de secretaris van het kerkbestuur, mr H. Lelie. Tevens schonk hij de parochie een bedrag van *f* 43.000,-, dat hij - alleen met medeweten van het kerkbestuur - bijeen had 'gebedeld', uitsluitend bestemd voor de 'sieraden van de kerk'. Kerkbestuurslid Buters beloofde dat er in het nieuwe kerkgebouw een steen zou worden gemetseld, waarop de woorden: 'Pastoor H.A.A. Rouw, grondlegger van deze kerk'. Al op 1 juli begon Rouw in Wassenaar en Grent in Vlaardingen.

Pastoor Fr. Grent (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

In 1961 vertrok een ander illuster persoon uit parochiële dienst: organist A.M.A. Vranken, die gedurende 45 jaar verbonden was geweest aan de parochie. Zijn opvolger werd gevonden in Arnhem. Deze nieuwe 'koordirecteur' nam zijn intrek bij een bestuurslid, 'voordat hij een kamer gevonden zal hebben' en hij werd officieel op 22 maart 1961 door een bestuursdelegatie afgehaald van het station, waar hij om 8.04 uur arriveerde.
Intussen keurde het bisdom de laatste bouwplannen weer af... Pastoor Grent kon hier eigenlijk nauwelijks rouwig om zijn 'omdat ik nu zelf iets in de nieuwe plannen kon inbrengen'. In zijn nieuwe plan maakten pastorie en kerk front naar de Vlaardingse Vaart.

Uiteindelijk - na een lange wachttijd - mocht Rooms-Katholiek Vlaardingen bouwen. Vlaardingen kon ook bouwen, niet in het minst door het feit dat oud-bisschop Huibers enige jaren achtereen *f* 100,- per jaar doteerde voor het bouwfonds. Huibers had een speciale band met Vlaardingen. Hij woonde er met zijn ouders van mei 1887 tot september 1888 en mocht op 29 juli 1887 in de Joannes de Dooper het Vormsel ontvangen.
Op 19 februari 1962 kreeg de pastoor het 'nihil obstat' (toestemming) van de Liturgische Commissie van het Bisdom om te starten met de voorbereidingen van de kerkbouw. Daarna, op 5 juli 1962, luidde agendapunt 4 van de

vergadering van de Vlaardingse gemeenteraad: Voorstel tot het verlenen van een subsidie in de kosten van herbouw van de R.K.-kerk aan de Hoogstraat. Het kerkbestuur had dat bij brief van 8 februari daaraan voorafgaande verzocht. Burgemeester Heusdens meldde de raad, dat de commissie voor de financiën gunstig had geadviseerd, waarna wethouder Van Minnen het woord kreeg, die verklaarde dat ook de commissie voor culturele zaken gunstig had geadviseerd. Blijkbaar behoorden godsdienstige aangelegenheden toentertijd in de portefeuille 'cultuur'... Na deze twee meldingen werd het voorstel zonder hoofdelijke stemming aangenomen en werd een voorlopige subsidie van *f* 59.400,- toegekend, in afwachting van de definitieve bouwkosten. De omstandigheden voor de Vlaardingse katholieke gemeenschap waren in een eeuw tijd blijkbaar danig veranderd. In 1865 had de gemeenteraad veel meer discussietijd nodig...

Toch noopten financiële problemen nog tot enige bezinning. Een voorzien verenigingsgebouw (op de plaats van de oude pastorie aan de Hoogstraat) werd op de lange baan geschoven en uiteindelijk geschrapt; dat moest gekoppeld worden aan de kerk aan de Surinamesingel, de 'eerste Willibrorduskerk' en aan het bestaande gebouw aan de Markgraaflaan. Ook het voortbestaan van de toren stond wederom ter discussie. Onderhoud was duur (maar dat wist men al lang), maar wel hard nodig. In december 1962 roffelden enige losgeraakte dakpannen op het dak van het overgebleven kerkgebouw, waar net een Mis werd gehouden. De gelovigen krompen ineen. Pastoor Grent dacht: 'Nu begeeft de toren het'. Dat deed deze niet, maar de toren zou het wellicht begeven bij de allereerste heipaal voor de nieuwbouw, die nu weer vertraagd werd door het 'torenprobleem'. Daarvoor was *f* 90.000,- nodig; afbraak kostte *f* 25.000,-... Pastoor Grent was faliekant tegen de sloop van de toren. Het gemeentebestuur had in die dagen plannen om de Hoogstraatbebouwing voor een groot deel ten bate van een forse verbreding te slopen en daarvoor in de plaats hoogbouw neer te zetten. De pastoor zag het al aankomen: een kerk zonder toren temidden van hoogbouw, dat kon niet. Hij bepleitte bij de vicaris de extra gelden voor behoud van de toren en het lukte hem uiteindelijk.

Het kerkbestuur verkreeg in maart 1963 de langgehoopte bouwvergunning 'tot het bouwen van een r.k. kerk met pastorie en verenigingsgebouw alsmede tot het inwendig verbouwen van de bestaande toren'. Aan de Afrolzijde van dit complex zou het schoolgebouw verrijzen. Een funderingsonderzoek van de toren bleek mee te vallen. Men ging eerst eens slopen en dan de toestand van de toren bekijken, als deze solitair stond. De aannemers Bik en Breedveld voerden het werk uit.

Grent schreef een loterij uit: ieder die een kwartje inlegde, maakte kans de eerste paal te mogen slaan. 'Ongeveer *f* 310 was de buit, die ik er mee binnenhaalde, zodat de kosten van het slaan van de 1e paal er meteen uit zijn', zo schreef Grent. Op 8 juli 1963 ging op feestelijke wijze die eerste paal de grond in door toedoen van parochiaan H.G. Odijk. Mgr. A.C. Schaaper, vicaris-generaal van het bisdom Rotterdam, had de eer de eerste steen, een hoeksteen, in te metselen op 19 oktober 1963. De bouw van de kerk en de (vooral financiële) hobbels die kerkbestuur en bisdom tegenkwamen, kregen in januari 1964 landelijke aandacht, toen de KRO op de zogenaamde Kerkenbouwzondag een Plechtige Hoogmis rechtstreeks vanuit de restanten van de oude kerk uitzond. Het parochiebestuur zag zich niet alleen geplaatst voor de bouw van de nieuwe kerk, maar ook voor de hoge kosten van het onderhoud van het oude kerkgebouw. In mei 1964 bijvoorbeeld ontstonden in een paar wanden weer nieuwe scheuren en stortten enige stenen uit een boog naar beneden. Er kwamen weer stutten bij en er werden nieuwe gazen gespannen. Intussen zakte het altaar langzaam de grond in. Het ging er allemaal om spannen... De pastoor had haast met zijn nieuwbouw: '...ik kan niet zeggen, dat allen hard werken om zo gauw mogelijk het einde te zien. Af en toe denk ik: die man is vermoeider wanneer hij 's morgens komt dan wanneer hij 's avonds naar huis terugkeert'. Begin mei 1964 werd wél het hoogste punt van de bouw bereikt.

Op 14 november 1964 werd het gebouw, met in totaal 625 zitplaatsen, ingewijd door deken F. Boelrijk. In diezelfde maand werden de uit het Tweede Vaticaanse Concilie voortspruitende liturgische vernieuwingen ingevoerd.

Maar het werk was nog niet gedaan. De oude kerk minus de toren moest nog worden gesloopt om plaats te maken voor een nieuwe pastorie. En dat kostte weer handen vol geld, dat uiteindelijk door de parochianen zelf moest worden opgebracht...

De eerste steen voor de nieuwe Joannes de Dooperkerk wordt gelegd door vicaris-generaal Schaaper. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

Begin maart 1965 begon men met de sloop van de oude kerk, met uitzondering van het front, om de toren nog enige stevigheid te geven. Op 20 mei al ging de eerste paal in de grond voor de pastorie. In 1966 werd de pastorie voltooid tussen toren en kerk. Orgelbouwer P.C. Bik uit Leiden restaureerde intussen het grote orgel uit de oude kerk.
De eindafrekening werd in januari 1967 opgemaakt. De bouw had in totaal *f* 701.238,68 gekost. De enorme uitgaven cq leningen noopten het kerkbestuur om in 1968 het Rooms-Katholieke deel van de begraafplaats Emaus te verkopen aan de gemeente Vlaardingen. Het bracht weliswaar weinig geld in het laatje (koopsom *f* 1,-), maar het bespaarde onderhoudsgelden. Ook het Verenigingsgebouw werd dat jaar aan de gemeente verkocht.
Nog midden 1966 dreigde het gemeentebestuur de toren van de Joannes de Dooper te slopen, als het bisdom niet een significante bijdrage zou leveren aan de restauratie: *f* 40.000,- en geen cent minder. Maar de toren moest wel gerestaureerd worden. Dat kon het kerkbestuur niet dragen en voor het symbolische bedrag van één gulden werd ook dit opvallende bouwwerk door de gemeente in 1969 gekocht. Uiteindelijk zwichtte het bisdom in 1971 voor de dreigementen van de gemeente en schonk de gewilde *f* 40.000,-. De toren werd vervolgens voor bijna drie ton gerestaureerd.
De 'uitverkoop' zou nog even doorgaan. In datzelfde jaar werden de Biersloothuisjes 1-3-5-7-9 aan de gemeente verkocht. Op die plek moest een kleuterschool verrijzen. In 1972 verkocht het parochiebestuur het zusterhuis en het bejaardencentrum aan de Hoflaan, ook aan de gemeente.
In 1986 verscheen van de hand van de Commissie Restauratiepenning van de Historische Vereniging een rapport over het eventuele gebruik van de toren van de Joannes de Dooper als verenigingsgebouw. Kosten: ca *f* 200.000,-. Het bleef bij dit rapport…
Het lijkt erop dat de oude toren van de Joannes de Dooperkerk wederom aan de slopershamer ontkomt. Het verhaal van 1963 en volgende jaren dreigt zich momenteel echter weer te herhalen. De toren lijdt aan fors achterstallig onderhoud en de zandstenen ornamenten zijn vrijwel verdwenen. Er zal weer geïnvesteerd moeten worden in dit oude bouwwerk. Overigens lijkt het feit, dat de toren iets overhelt, verder geen gevolgen te hebben…

Een vierde parochie

Het laatste grote uitleg-bouwproject in Vlaardingen was de bouw van de wijk Holy, benoorden de rijksweg in de Holiërhoekse Polder. In Holy ontstond ook de eerste vorm van oecumene. Hervormden, gereformeerden, remonstranten, het Leger des Heils en de Rooms-Katholieken gingen gezamenlijk gebruik maken van de kerkzaal van het net geopende Holy-ziekenhuis. Deze werd op 3 oktober 1964 in gebruik genomen. De gereformeerde predikant ds. Heynen sprak bij deze gelegenheid. De verschillen in geloofsbeleving werden zichtbaar in de reactie van pastoor Grent op de woorden van de dominee: 'Ds. Heynen hield een korte rede, waarbij hij nogal vrij scherp liet uitkomen, dat de Heer de Geneesheer is. Wij vonden dit allemaal vrij hatelijk gezegd, omdat de medische staf er vrij bekaaid af kwam'. Wekelijks verzorgde de Joannes de Dooper een katholieke kerkdienst in de ziekenhuiszaal. Ook kochten de gezamenlijke kerken van Vlaardingen een kerkorgel voor het ziekenhuis.

De Pax Christi-noodkerk aan de Torenvalklaan. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

Al snel na het begin van de woningbouw ontstond bij de Rooms-Katholieken in Holy behoefte aan een gelegenheid tot samenkomen. In 1966 al werd door een tiental mensen de R.K. werkgroep Holy geformeerd, die startte met reguliere diensten in een kleuterschoollokaal aan de Meerkoetlaan. Op 3 september van dat jaar huurde deze werkgroep een kapel aan de Torenvalklaan, die bestemd was voor de gereformeerde en hervormde kerk. Deze noodkerk stond tegenover een groot houten gebouw, waarin zich de eerste winkels van Holy gevestigd hadden. Vanaf dat moment werd elke zaterdagavond een dienst gehouden. Aan het einde van 1966 resulteerde veelvuldig contact met het bisdom in de toezegging dat in Holy een noodkerk geplaatst kon worden, die dienst had gedaan in Alphen aan den Rijn. Een bouwpastoor werd gevonden voor de realisering van een definitieve kerk. Pastoor Adri Hermus werd op 8 februari 1967 benoemd. Op zaterdag 27 mei 1967 werd in de noodkerk ('De Pelikaan' geheten) de oprichting gevierd van de Pax Christi-parochie (=Vrede van Christus) en de inzegening van de noodkerk. Ook werden vele geschenken in ontvangst genomen: de stoelen en de doopvont hadden de parochianen bij elkaar gespaard, terwijl het Mariabeeld een geschenk was van de Zusters van Liefde uit Den Haag.
De noodkerk was een van de eerste kerkgebouwen in Nederland die multifunctioneel gebruikt zou gaan worden.

De inzegening van de Pax Christikerk aan de Reigerlaan. Vooraan in het midden (met de armen over elkaar) burgemeester Kieboom met links van hem bouwpastoor Hermus. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

Daartoe waren speciale ruimten gereserveerd voor toiletten en een keukentje.
In de zijruimte van de noodkerk werd het eerste R.K. kleuterschooltje in Holy gevestigd. Voorts werden er balletlessen, klaverjasavonden en een bejaardensoos georganiseerd.
Maar een noodkerk was maar een noodkerk. In 1973 startte een onderzoek naar de realisatie van een definitief kerkgebouw in Holy, niet nadat uitgebreid - in samenwerking met de gemeente - een onderzoek was begonnen, om te bezien of gereformeerden, hervormden en roomsen samen een kerkcentrum zouden kunnen oprichten. Dat was uiteindelijk een brug te ver. De roomsen bouwden niet mét de protestanten, maar naast de protestanten. De parochianen begonnen te sparen voor die eigen kerk. Daarnaast boden bisdom en verschillende andere parochies renteloze leningen aan. Van de (katholieke) firma C&A werd een gift van *f* 10.000,- ontvangen.
Op 4 juni 1975 werd de eerste paal geslagen van het Rooms-Katholieke kerkgebouw, dat *f* 400.000,- zou gaan kosten. Het werd ook gebouwd met het oog op een multifunctioneel gebruik. Bisschop Simonis van Rotterdam zegende de kerk in op 7 december 1975. Voor de kerk werden twaalf boompjes geplant, die voor bouwpastoor Hermus de twaalf apostelen symboliseerden, die de Pax Christikerk verbond met het naastgelegen kerkcentrum Holy.

Al snel kwam er behoefte aan uitbreiding. Dat resulteerde in de opening van de 'Hermuszaal' op 26 oktober 1986.

Dramatische teruggang

'Op 30 januari 1960 hield de Raad van Overleg een zogenaamde ontmoetingsavond voor nieuwkomers in de parochie gedurende de laatste twee jaar. Het werd geen succes. Er waren zeventien mensen, onder wie maar negen nieuwkomers. In de beide andere parochies was het niet veel beter', aldus pastoor Henri Rouw van de Joannes de Dooperparochie in zijn memoires. Pastoor Grent constateerde op 31 december 1961: 'Ongeveer 25% houdt geen Paschen en het aantal, dat zondags niet naar de kerk gaat, is aanmerkelijk groter'.
Waren dit de eerste tekenen van minder verbondenheid van parochianen met hun parochie?
Het Tweede Vaticaanse Concilie, dat van 1962 tot 1965 in Rome werd gehouden, betekende een cesuur voor het katholieke leven in de wereld. Voor de kerkganger waren voornamelijk de al gememoreerde veranderingen in liturgieviering zichtbaar. De priester ging met zijn gezicht naar de gelovigen staan, missen werden in de volkstaal gelezen en de liturgie werd 'vereenvoudigd'.
In dezelfde tijd zette de teruggang van het aantal praktiserende katholieken in. Dit ging aanvankelijk haast ongemerkt. Nog in 1967 ontving het kerkbestuur een legaat van *f* 5.000 van de familie Van de Corput. Hiervoor werden 35 'algemene' missen gelezen, twaalf missen voor de overledenen op de begraafplaats en één mis voor respectievelijk de overleden leden van het kerkbestuur, voor de 'vruchten der aarde', het welslagen van de visvangst en 'de weldoeners der kerk'.
Pastoor Van Stralen van de Sint Willibrordus probeerde meer gelegenheid te bieden tot bijwoning van een H. Mis. Hij was de eerste in Nederland die 'van Rome' toestemming kreeg een Mis op zaterdagavond op te dragen, dit ten behoeve van degenen, die in continudienst werkten. Van Stralen schreef in een brief aan de bisschop ook, dat het belang van een zaterdagdienst groot was 'omdat op zondag vele gezinnen deze industriestad met zijn toenemende luchtverontreiniging gaarne ontvluchten'. Door deze voor Nederland op dat moment nog unieke stap wist de pastoor zelfs op de eerste 'zondagmorgen op zaterdagavond', 7 mei 1966, het tweede NTS-journaal te halen. De 'zaterdagse zondagsdienst' verkreeg Van Stralen pas na een lange strijd. Een aanvankelijke toestemming van de bis-

schop werd na een tijd weer ingetrokken, omdat zoveel medepastoors tegen waren.
Zo werden in 1970 in de Joannes de Dooper toch nog vijf missen op zondag en een avondmis op zaterdag gevierd. Door de week waren er elke ochtend twee missen en een avondmis. Biechthoren geschiedde elke zaterdagavond en elke donderdag voor de eerste vrijdag van de maand. Deze laatste dag was een verplichte vasten- en onthoudingsdag, waarop elke gelovige geacht werd zijn of haar zonden beleden te hebben door middel van een een persoonlijke biecht. Midden jaren '60 gingen de bekende Vlaardingse musici en broers Henk en Ben van der Linden zogenaamde 'ritmische missen' verzorgen in de Joannes de Dooperkerk. Ook in de Willibrorduskerk werd 'voor de diensten met rytmische begeleiding een drumstel aangeschaft voor de prijs van *f* 637,50.'
Op vele manieren wilde het episcopaat proberen de gelovigen aan de kerk te binden. Naast inspraakmogelijkheden ontstonden gespreksgroepen voor gehuwden, die specifiek spraken 'over vele punten betreffende het praktische geloofsleven'. De 'Achttienjarigencursus' in de Willibrord had als doelstelling de geestelijke en godsdienstige verdieping van jongeren te bevorderen. Eind jaren '60, begin jaren '70 vigeerde in de Joannes de Dooperparochie het Jongerenpastoraat. Dit probeerde jongeren in de puberleeftijd te binden aan de kerkgemeenschap door het organiseren van gespreksgroepen, interkerkelijke jeugdcombodiensten en catechisatie en een jaarlijkse kerstnachtvoettocht. Door zelf creatief te zijn, over creativiteit te spreken, door het organiseren van dansavonden en door het volgen van toneel- en cabaretcursussen probeerde men de jongeren dicht bij het kerkelijk leven te houden. En in 1970 werden ter ondersteuning van de pastoor nog twee neomisten als kapelaan benoemd in de Joannes de Dooperparochie.
Toch ontstonden in deze tijd de eerste tekenen van wat we maar botweg afkalving van de Rooms-Katholieke geloofsgemeenschap moeten noemen. Er dreigde bijvoorbeeld een priestertekort. De Willibrordusparochie moest terug naar één kapelaan. Ook de financiële omstandigheden in het bisdom verslechterden. Parochianen werden jaar na jaar steviger opgeroepen om hun kerkbijdrage te voldoen cq te verhogen, terwijl er steeds minder actieve gelovigen waren.

Door het oprichten van de Pax Christiparochie vertrokken in 1967 ongeveer 2000 parochianen uit de H. Geestparochie. Als gevolg van het verminderde kerkbezoek ontstond in deze parochie plotseling een exploitatietekort. De bisschop van Rotterdam, mgr. Bär, besloot in 1989 in overleg met het kerkbestuur de toenmalige parochiekerk te vervangen door op dezelfde plaats een kleinere, de huidige parochiekerk, te gaan bouwen. Deze nieuwe kerk, gelegen aan de Meidoornstraat, ging aan 200 parochianen een zitplaats bieden en werd op 28 januari 1990 geconsacreerd door bisschop Bär.

Eén van de verworvenheden van de tijd en van het concilie was de groeiende roep om allerlei vormen van inspraak. De noodzaak van goede communicatie tussen priester en leek werd steeds sterker gevoeld in de jaren waarin woorden als 'democratie', 'inspraak' en zelfs 'revolutie' gemeengoed werden. Een eigen revolutionaire stap zette het pastoraat van de Joannes de Dooperparochie en even later die van de Willibrordusparochie in de Westwijk. Deze stap was mede ingegeven door de ontwikkelingen rond en besluitvorming in het Nederlands Pastoraal Concilie. Op 10 november 1966 werd een parochieraad voor de Joannes de Dooper opgericht. Het was voor het eerst dat leken daadwerkelijk geïnstitutionaliseerd mee konden discussiëren over allerlei parochiële zaken. Voorzitter werd mevrouw Daniëls. Op 1 mei 1968 werd eenzelfde parochieraad in de Willibrordusparochie opgericht. De eerste voorzitter daar werd de heer H. Rutten. De leden van de parochieraad kregen tot taak 'het scheppen van een meer leefbaar sociaal en geestelijk milieu in hun woon- en werkgemeenschap, aangepast aan de tijd'. Men richtte zich met name op zaken als liturgie, jeugd-, zieken- en bejaardenzorg en charitas.
Pastoor en kapelaan waren in beide gevallen leden van deze raad en hielden zo nog wel een oogje in het zeil. Op zich had de parochieraad immers geen bevoegdheden in kerkrechtelijke zin, maar de raad ontleende zijn kracht en betekenis allereerst aan een open gesprek van leken met - tot dan toe op een voetstuk staande/geplaatste - priesters. 'De raad blijve een charismatische groep', aldus een vlugschrift uit die tijd.
De parochieraad in de Joannes de Dooperparochie liep al snel vast door het ontbreken van draagvlak in de parochie. Half 1967 besloot de pastoor een nieuwe raad op te starten. De leden zouden op democratische wijze gekozen gaan worden uit de verschillende geledingen van de parochie. 'Het Nederlands Katholiek Vakverbond, Plaatselijke

De pastoraal werker vertelt dat hij de afgelopen tijd tweemaal iemand gedoopt heeft hoewel hij geen officiële toestemming daarvoor heeft. (...) De vergadering begrijpt dat niet zo. Als hij ouders c.q. volwassenen voorbereidt op de doop, is het toch niet zo onlogisch dat hij die voorbereiding afrondt en dus doopt. Het bisdom vindt dat regels regels zijn. Maar regels kunnen erg verstikkend werken. Bovendien werkt het bisdom eraan mee dat priesters door dit soort regels 'sacramentsboeren' worden.
Archief Interparochiële Vereniging Vlaardingen, notulen algemene ledenvergadering, 27-05-1998.

Centrale Vlaardingen' vond dit niet democratisch genoeg: alle parochianen moesten hun stem kunnen uitbrengen. Zij deden dan ook niet mee. Het eerste wat de nieuwe raad deed, was 'een deskundige' te vragen een uiteenzetting te geven over het fenomeen 'parochieraad'. De Rooms-Katholieke kerk was een zoekende kerk geworden. In een evaluatie van eind 1968 schetste de voorzitster een weinig rooskleurig beeld van het functioneren van de parochieraad. De raad werd nauwelijks om advies gevraagd door het episcopaat en kreeg nauwelijks adequate informatie over het reilen en zeilen van de parochie in haar algemeenheid.
De Heilige Geestparochie richtte in diezelfde tijd een liturgische raad op, een adviserend lichaam dat poogde de parochiegemeenschap te verinnigen bij de viering van de erediensten.
Dan was er natuurlijk ook nog het huisbezoek, een van de voornaamste contacten tussen de priester en de gezinnen. Het parochieblad meldt in 1968: 'Naar best vermogen wordt er naar gestreefd, dat elk gezin elk jaar eenmaal bezocht wordt'.

Samen verder

Vanaf de jaren zeventig werden de vier parochies verplicht steeds meer met elkaar samen te werken. Al in 1968 had de parochieraad van de Joannes de Dooper voorzichtig voorgesteld alle Vlaardingse parochies onder één financieel bestuur te plaatsen. Het bleef voorlopig bij een suggestie. In 1973 werd de Werkgroep Pastoraal Vlaardingen opgericht. Zij trachtte de vier Vlaardingse parochiegemeenschappen op interparochiële wijze dichter bij elkaar te brengen en hen te stimuleren om informatie met elkaar uit te wisselen. In 1983 kwam de eerste gezamenlijke Parochiegids van Vlaardingen uit.

In 1989 bleek dat het niet mogelijk was voor elke parochie een pastoraal team in stand te houden. Begin dat jaar ontstond een pastoraal team voor vier parochies. De 'werkgever' van het team werd de Interparochiële Vereniging Vlaardingen, al snel een hecht samenwerkingsorgaan van de vier Vlaardingse parochies. Of, zoals verwoord in de statuten: 'Onder instandhouding van de zelfstandigheid van de individuele parochies, te zorgen voor de financiering van een pastoraal team en de behartiging van de belangen van de parochies (in materieel en pastoraal opzicht)'.
Het aantal parochianen liep drastisch terug, het aantal priesterroepingen verminderde zelfs dramatisch. Tussen 1986 en 1996 daalde het aantal geregistreerde Vlaardingse katholieken van 11.032 naar 6.770 (-39%), het aantal daadwerkelijke kerkgangers van 1.495 naar 667 (-55%). Vanaf 1991 kon 's zomers niet meer in elke parochie een priester voorgaan. Vanaf eind jaren negentig gold dit voor het gehele jaar.

Het bisdom bleef de officiële leer getrouw, ook toen de voorzitter van de Willibrordparochie op 29 juli 1991 een brandbrief naar de bisschop schreef: '...dat aan het priestertekort snel een eind zou moeten kunnen komen door het 'Ambt' van priester voor andere mensen open te stellen. Onze gedachten gaan hierbij naar gehuwde mannen, priesters die later getrouwd zijn en daarom geen "priester" meer zijn, maar ook vrouwen'. Het bisdom reageerde niet. Het fenomeen gebeds- en communievieringen, geleid door een pastoraal werker of een parochiaan, stak de kop op. Het inzetten van leken stuitte op weerstand bij sommige parochianen. Zij hechtten aan de hiërarchische kerkvorm, waarin voor leken een zeer bescheiden plaats was ingeruimd. 'Bij woord- en communievieringen ontbreekt de show', aldus een parochiaan. Toch ontkwam men er niet aan. Naast (niet gewijde) pastorale werkers ontstond een groep van vrijwilligers, die ook op enige manier actief werd in het pastoraat. Vanuit het dekenaat en het bisdom werd scholing (bijvoorbeeld 'toerustingscursussen' en 'de pastorale school') aangeboden.

Gelukkig was het niet allemaal malheur in die tijden. Veel vrijwilligers bleven zich inzetten voor de kerkgemeenschap. Een zeer succesvol initiatief, ontsproten uit de Willibrordparochie, was de vestiging in Vlaardingen van een 'aandachtscentrum' voor alleenstaanden, eenzamen of zij, die voor allerlei zaken hulp zochten. Dit aandachtscentrum werd op 11 maart 1994 door wethouder Kees van der Windt geopend als het 'Aanloophuis' met 'De Groene Luiken' aan de Oosthavenkade. Dit huis beantwoordde al snel aan zijn doelstellingen.

In april 1995 werd emeritus pastoor Adri Hermus ziek. Zijn uitvallen was definitief; later in het jaar stierf deze bij de parochianen zeer geliefde herder. Toen pastoor Van der Helm in 1997 Vlaardingen verliet, bleef er nog één gewijd priester over voor geheel Vlaardingen: pastor (een nieuwe benaming) Charles Duynstee. Het handhaven van vier parochies in een slinkende Vlaardingse Rooms-Katholieke gemeenschap bleek uiteindelijk dan ook niet mogelijk.
Er gingen stemmen op om tot een fusie van parochies te komen en ook om kerkgebouwen te sluiten. Vooral dit laatste veroorzaakte een schokeffect in de bestaande parochies. Begin 1997 oordeelde het kerkbestuur van de Willibrordparochie/Westwijk dat men de gedachte aan een toekomstige clustering van parochies 'heel langzaam moest laten groeien. Op zeer korte termijn ziet men niets zitten'. Toch kwam in 1995 al de zogenaamde dekenale opbouwwerker naar Vlaardingen, om te vertellen over succesvolle parochiefusies elders in het bisdom. Ook dat 'landde' niet echt. Na zijn vertrek ging het kerkbestuur weer over tot de orde van de dag.
In 1996 werden de koppen toch bij elkaar gestoken. Een

gezamenlijke parochiële werkgroep onder leiding van parochiaan Guus Trommelen schreef het praatpapier 'Hoog Water'. De suggestie dat de Willibrordkerk in de Westwijk wel eens gesloten zou kunnen worden, werd in het kerkbestuur afgedaan als: 'Slaat nergens op, is ongegrond'.
Toch startte het fusieproces onverbiddelijk op 25 november 1997. Er was ook geen andere mogelijkheid: ontkerkelijking, teruglopende roepingen en dure kerkgebouwen deden de oude organisatie de das om. Er werd met veel ambitie en optimisme gezocht naar nieuwe wegen. En ze werden gelukkig ook gevonden, weliswaar na vele hobbels en kuilen en - vooral - met veel emoties.
Op 1 januari 1999 fuseerden de vier Vlaardingse parochies tot één nieuwe Willibrordparochie. Deze fusie maakte in wezen de 'Willibrorduscirkel' rond:

Sint Willibrord, de Ierse monnik, heeft in Vlaardingen gepreekt en (wellicht) een primitieve missiestatie gesticht;
Willibrordus, schutspatroon van de Vlaardingse vissers;
Willibrordus, patroon van één van de vier Vlaardingse parochies van vóór de fusie;
Willibrordus, patroon van de gefuseerde nieuwe parochie.

Hiermee was het 'proces van aanpassing aan de realiteit' nog niet voorbij. De belangrijkste taak van het nieuwe parochiebestuur was het pastoraal en financieel weer gezond maken van de nieuwgevormde parochie.
Uiteindelijk resulteerde dit in een reeks rigoureuze maatregelen. Op 1 januari 2002 vertrok de laatste gewijde priester uit Vlaardingen. Op diezelfde dag werden de Joannes de Dooper- en de Willibrordus/Westwijkkerk aan de eredienst onttrokken. De H. Geestkerk bleef vooralsnog gehandhaafd, in afwachting van nieuwbouw op de plaats van de huidige Joannes de Dooperkerk. Als deze - naar verwachting - eind 2004 wordt geopend, zal ook de H. Geestkerk het lot van sluiting niet kunnen ontlopen.
Intussen werd begin 2002 de Pax Christikerk voorzien van een facelift, een eerste opbouwend fenomeen voor de toekomst. In september 2002 kwam mgr. A. van Luyn, bisschop van Rotterdam, hoogstpersoonlijk het nieuwe altaar inwijden.
Door deze opknapbeurt en de bouw van een nieuw aan deze tijd aangepast kerkgebouw in het centrum heeft het kerkbestuur van de Willibrordparochie de weg geopend naar een nieuwe toekomst, naar een mooie toekomst, met Gods hulp.

Pastoors

JOANNES DE DOOPER en voorgangers

Thidbald	ca 1157 - 1163
Henrik	ca 1215 - 1216
Andries	ca 1303
Herman van Lockhorst	ca 1481
Gijsbrecht Claes Allartszoon	1507 - 1525
Willem van Lockhorst	ca 1548 - 1549
Johannes Jacobszoon	ca 1551 - 1552
Kornelis Pontiaenszoon	ca 1570 - 1571
Hendrik Jacobszoon van Os	ca 1571
Johannes Snoek	1683 - 1684
Carolus de Bont	1684 - 1696
Cornelis Gijsbrechtszoon van der Kun	1696 - 1741
Nicolaus Henricus Dijkman	1741 - 1779
Adrianus Jacobus van der Sluys	1779 - 1787
Albertus Terbeek	1787 - 1802
Theodorus van Stavelen	1802 - 1831
Antonius Gijsbertus Faber	1831 - 1838
Joannes Josephus van Reysen	1838 - 1847
Andreas Matthias van Lottum	1847 - 1849
Theodorus Henricus van Deijl	1849 - 1863
Joannes Stephanus Gerardus Broeke	1863 - 1868
Wilhelmus Arnoldus Boerkamp	1868 - 1902
Petrus Johannes Dominicus Wouterlood	1902 - 1911
Johannes Leonardus Wouters	1912 - 1925
Hendrikus Johannes Maas	1925 - 1936
Johannes van der Sman	1936 - 1947
H.J.A. Theissen	1947 - 1953
Henri Arnold Antonius Rouw	1953 - 1961
Frederik Grent	1961 - 1971
Arnoldus J.M. Duyvesteijn	1971 - 1981
Jan J.Th. Eykman	1981 - 1988
Henk Hofstede (administrator)	1988 - 1989

SINT-WILLIBRORDUS

A. de Bot	1952 - 1956
L.J.A. Boomgaard	1956 - 1961
P.E.J. Bottelier	1961 - 1963
P.J. van Stralen	1964 - 1982
H.M. Hofstede (deservitor)	1982 -
J.F. de Rooij	- 1990

HEILIGE GEEST

Leonardus Marie Sluys	1954 - 1972
J. Straathof	1974 - 1977
C.E.J. Giesbers	1977 -

PAX CHRISTI

A.L.M. Hermus	1967 - 1989

DE GEZAMENLIJKE PAROCHIES
(Interparochiële Vereniging)

H.F.L.A. Baart (teamleider)	1983 - 1992
J.D.J. Kraus	1989 -
J.F. de Rooij	1989 -
L.M. Simons (pastoraal werker)	1989 - 1994
Bartholomeus Antonius Maria van der Helm (teamleider)	1990 - 1997
S. Bladowski	1992 - 1996
Roel Veldhuijsen (p.w.)	1995 - 1999
Charles E.M. Duynstee (teamleider)	1996 - 1999
Dick Verbakel (administrator)	1999 - 2000
Cees den Boogert (p.w.)	1999 - 2000
Henk Erdhuizen (teamleider)	2000 - 2002
Cees Koeleman (p.w.)	2000 -

Bronnen

LITERATUUR

Wouter C. den Breems, Kerkgebouwen in Vlaardingen. Vlaardingen, 1992.
Jeroen P. ter Brugge, Het Vlaardingse kloosterleven in de middeleeuwen. In: Historisch Jaarboek Vlaardingen 1992.
A. Boomert, Het Tertiarissenklooster St. Cecilia te Vlaardingen. In: Terra Nigra, 1970-56 en -57.
L.A. Buijnsters, Het klooster der Grauwe Zusters aan de Waal. In: Korpsblad Gemeentepolitie Vlaardingen, november 1983.
Prof. Dr. R.C. van Caenegem e.a., Grote Winkler Prins Encyclopedie. Amsterdam/Brussel, 1979-1984.
Catalogus van de R.K. Bibliotheek St. Johannes de Dooper. [1938].
Contact, maandblad voor R.K. Jong Vlaardingen.
Feestgids van Ned. R.K. Volksbond Afdeeling Vlaardingen, 1894-1919.
Feest-liederen ter gelegenheid van het eerste Plegtig H. Misoffer aan God opgedragen door den weleerwaardigen Heer Johannes Debets in de R.K. Kerk te Vlaardingen op den 20 augustus 1847.
Gids voor katholiek Vlaardingen. Vlaardingen, 1968.
Prof. dr. J.C. Groot, Encyclopedie van het katholicisme. Brussel, 1959.
B. van der Helm e.a., 25 Jaar Pax Christiparochie. Vlaardingen, 1992.
C.P.M. Holtkamp, pr., Uit de geschiedenis van het dekenaat; paapse stoutigheden in Zouteveen. In: Sursum Corda, 21 februari 1948.
Katholieke Illustratie, 85e jaargang, nr 10 (9 maart 1951).
Dr. H.J. Kok, Patrocinia van St. Willibrord in het middeleeuwse bisdom Utrecht. Uit: Archief voor de geschiedenis van de katholieke kerk in Nederland, afl. III, 1959.
Nieuwbouw Nederland. Rotterdam, maart 1953.
Parochiegidsen
Programma bij gelegenheid der herdenking van het 50-jarig bestaan der K.A.B. Afd. Vlaardingen, 1949.
L.J. Rogier, Geschiedenis van het katholicisme in Noord-Nederland in de zestiende en zeventiende eeuw. 2 delen. Amsterdam, 1947.
T. van Stavelen, De priester en de leek. 's-Hertogenbosch, 's-Gravenhage, 1826.
Matthijs A. Struijs, Van der Drift in Vlaardingen, 175 jaar Warmelo & Van der Drift. Vlaardingen, 1995.
Tijd-Schrift van de Historische Vereniging Vlaardingen, 1984-1985-1986.
Verslag van den Ned. R.K. Volksbond Afdeeling Vlaardingen over het tijdvak van 1 april 1894 tot 31 maart 1919.
G.N.M. Vis m.m.v. J. Gumbert, Egmond tussen Kerk en wereld. Hilversum, 1993.
W.J. van der Vlis Mzn, Vlaardingen, dertien eeuwen kerkgeschiedenis. Vlaardingen, 1992.

ARCHIEVEN

Archief van de R.K. Parochie van Sint Joannes den Dooper, inv.nrs. 8, 9, 11, 13, 14, 16, 17, 19, 22, 24, 31, 32, 39, 54, 59, 74, 75, 76, 81, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 96, 112, 115, 131, 133, 136, 144, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 159, 163, 166, 167, 172, 174, 177, 182, 183, 185, 191, 201, 202, 204, 208, 209, 213, 214, 215, 220, 221, 226, 228, 234, 243, 244, 245, 254, 255, 256, 264, 287, 288, 323, 325, 327, 328, 329, 336, 337, 340, 361, 372.
Archief van de R.K. Parochie van Sint Willibrordus/ Westwijk, ongeïnventariseerd.
Archieven van het Stads- cq Gemeentebestuur van Vlaardingen (1811) 1813-1962 (1990):
- Ingekomen stukken, 1863;
- Notulen van de openbare vergaderingen van de Stedelijke Raad, 1856, 1863, 1951, 1962.
Handschriftenverzameling Stadsarchief Vlaardingen.

Verklarende woordenlijst

aartspriester	tussen 1727-1853 bestuurder van het Hollandse missiegebied
administrator	parochiebestuurder als gevolmachtigde van de bisschop
aflaat	een door de kerkelijke overheid verleende kwijtschelding van tijdelijke zondestraffen
apostolisch vicaris	het hoofd van een apostolisch vicariaat, een rechtstoestand die onmiddellijk voorafgaat aan de hiërarchische organisatie in aartsbisdom en bisdommen
bedrijfsapostolaat	geestelijk genootschap om door gebed de verspreiding van het geloof bij bedrijven te bevorderen
biechten	zonden belijden en bij de priester gratie komen vragen
breve	pauselijk schrijven
communicant	lid van de kerk
communie	ontvangen van de hostie (de eucharistie)
concilie	vergadering van alle bisschoppen onder leiding van de paus
consecratie	(in)wijding
deservitor	waarnemend pastoor
episcopaat	gezamenlijke bisschoppen van één land
eucharistie	de viering van het breken van het brood
Heilige Mis	Eucharistieviering, bestaande uit vaste ceremonieën en gebeden
hostie	rond dun schijfje ongedesemd tarwebrood dat in de H. Mis wordt gebruikt
jansenist	aanhanger van de Nederlandse theoloog Cornelis Jansen
kajotter	lid van de Katholieke Arbeiders Jeugdbeweging (K.A.J.)
kapelaan	gewijd priester, helper van de pastoor in een parochie
kerkgang	het eerste bezoek aan de kerk na een bevalling
lof	gebedsdienst
moderator	godsdienstleraar
neomist	pas gewijd priester
Pieterspenning	geldinzameling sinds 1860, toen de paus van het grootste deel van de Kerkelijke Staat beroofd was
presbyterium	plaats van bijeenkomst van priesters achter het altaar (het 'priesterkoor')
provicaris	plaatsvervanger van een bisschop
relikwie	overblijfselen van het lichaam van heiligen
rozenkrans	gebed ('rozenhoedje')
sacramenten	zeven wijdingen, door Christus ingesteld, t.w. doopsel, vormsel, eucharistie, biecht, oliesel, priesterwijding en huwelijk
sacramentarium	oud kerkelijk boek
sacristie	ruimte waar alle benodigdheden voor de eredienst bewaard worden
secularieren	geestelijken, die niet behoren tot een (klooster)orde
statie	standplaats van een priester
transept	kruis- of dwarsbeuk aan een kruiskerk
transsubstantiatie	verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus tijdens het H. Misoffer

veertig-urengebed het aanbidden van het sacrament van het altaar gedurende veertig uren

vicaris plaatsvervanger van een geestelijk ambtsdrager, b.v. de paus

vormsel handoplegging en zalving als aanvulling en bekroning van het doopsel t.b.v. kinderen in hun 12e levensjaar

zouaaf vrijwilliger, lid van het Zouavenkorps, actief tussen 1860 en 1870 voor de verdediging van de Kerkelijke Staat

(Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

DE R. K. KERK (ACHTERZIJDE).